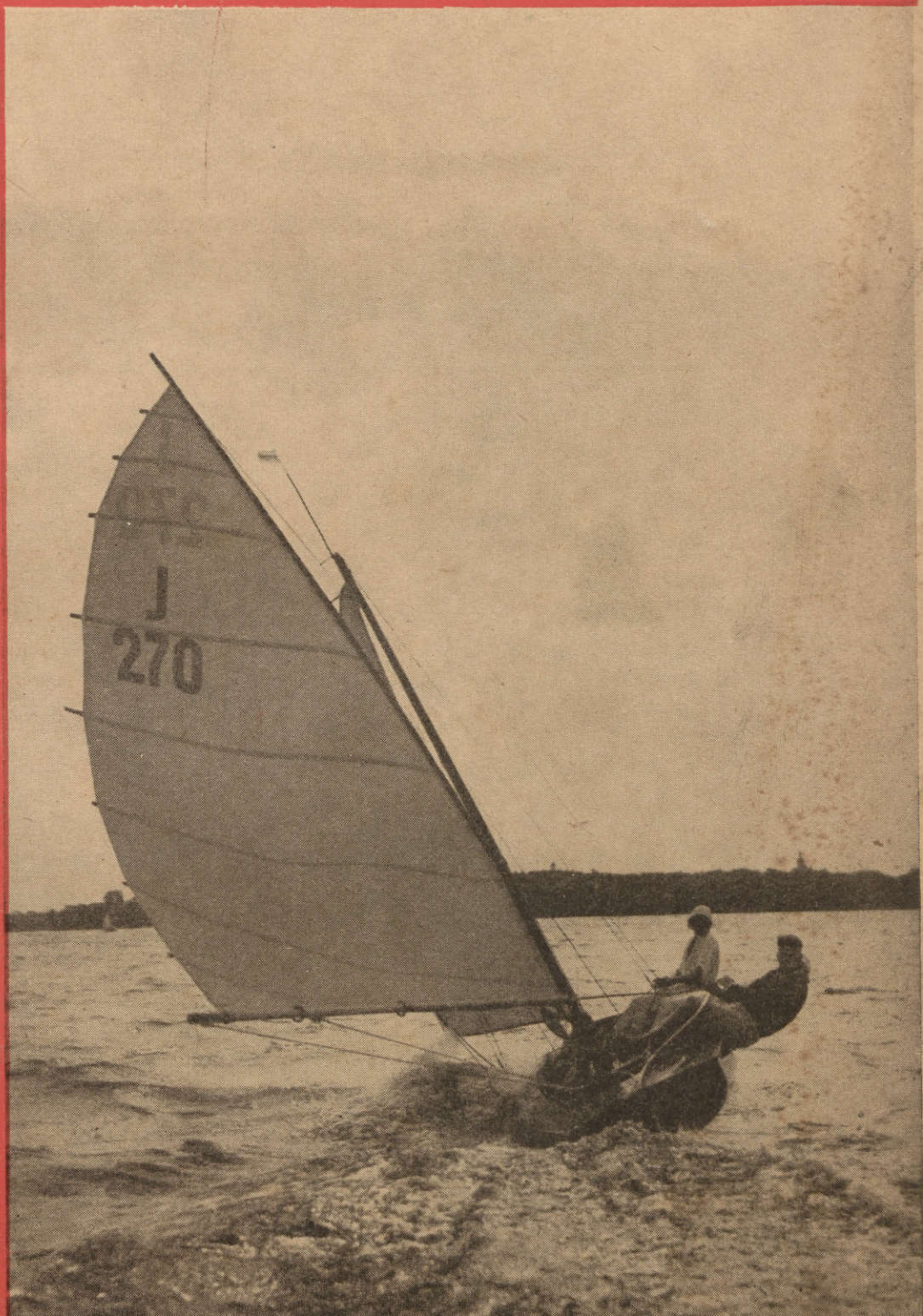

TÄNÄPÄEV

NR 6
JUUNI
1936

Reuma on tülikas haigus.

Haapsalu *tervismudaga ravite teda kõige tagajärjekamalt.*

Mudakuur maksab kr. 25—65.

Peale selle on

Haapsalu *kõige parem puhkuskoht perekondadele ja lastele.*

Pealinnaga ja teiste kodumaa kohtadega on Haapsalul kõige parem rongiühendus.

Rutake korterite üürimisega!

Lähemaid teateid saab kuurordi valitsuselt.

Muusikaleht — XIII AASTAKÄIK 1936

- ★ meie ainukene illustreeritud muusikaajakiri, ilmub kord kuus Lauljate Liidu väljaandel, käsitades kõiki muusikaalasid meie ja välismaa tunnustatumate muusikameeste sulest;
- ★ toimetatakse meie tähtsamate muusikaasutiste koostööl; toimkonda kuuluvad: prof. J. Aavik, prof. Th. Lemba, prof. Topman, A. Oinas, R. Päts; tegevtoimetaja E. Visnapuu;
- ★ ilmub käesoleval aastal **noodilisaga**, mis sisaldab algupäraseid helindeid esmakordses trükis;
- ★ maksab aastas Lauljate Liidu liikmeile Kr. 2.—, teistele kr. 2.25, poolaastas L. L. liikmeile kr. 1.—, teistele kr. 1.15, üksiknumber 25 senti;
- ★ tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised, raamatukauplused, levitajad koorides ja talitus

Toimetus ja talitus: Tallinn, Lai t. 7, tel. 431-82, posti jook. arve 345

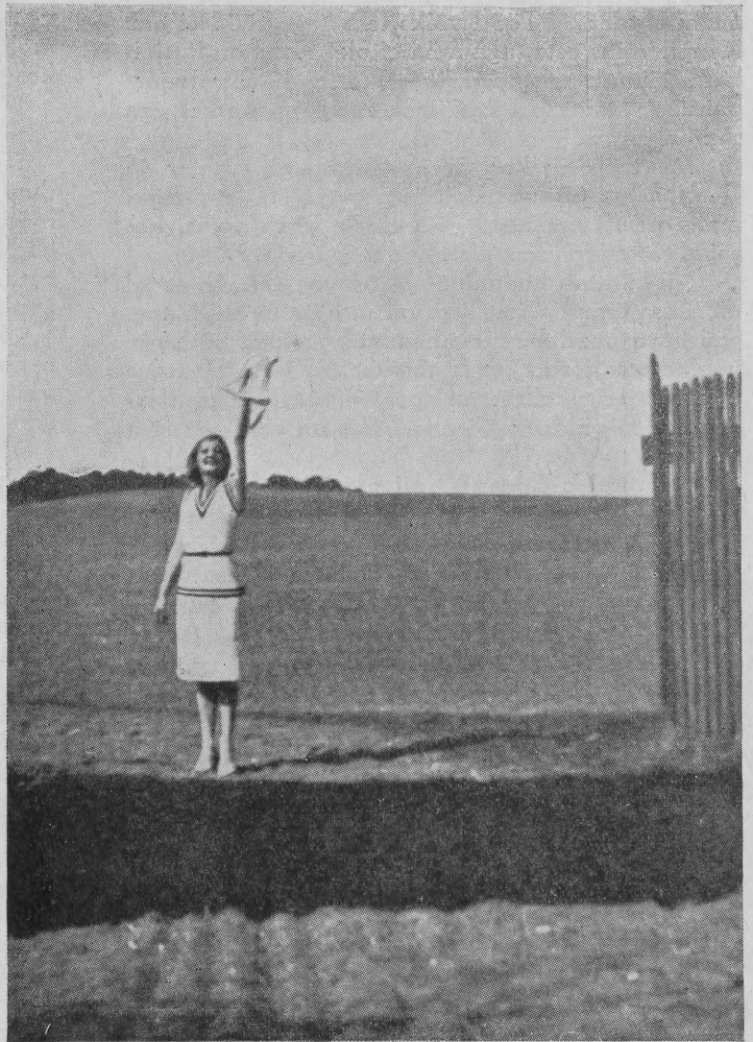
Tänapäev

NR. 6

JUUNI 1936

II AASTAKAİK

- E. Laaman :* Vana ja uus
Tridens : Nimede eestistamisest ikka ja jälle
I. Rebane : Kauge-Ida probleemist
Alle Gretto : Kevad Kadriorus
R. Kangro-Pool : Vaimuelu sirgjoonelisusest
G. J. : XI rahvusvaheline olümpiaad 1936
F. Oinas : Ungari-Eesti ajaloolisist ja kultuurilisist kokkupuuteist
Nemo : Moodsa ülikooli idee
L. K. : Kunstikool „Pallase“ õpilastööde näitus
V. Adams : Traktaat armastusest
O. Luts : Sügis
R. : Viru rand — turismi- ja tööstusemaa
Romulus : Matkuri kiri laua tagant
V. P. : Haapsalu võlud
A. Renning : Murrang eesti majandusel
L. K. : Tartu teatrid kevadisel hooajal 1936
Antenn, kirjandus, kirjavastused

VANA JA UUS

Kõik usuvad, et haridusminister N. Kann langes keskkooli reformi ohvriks. Ei — ta langes millegi suurema ohvriks, milles veel vähe teadlik ollakse, millegi, mis meenutab saladuslikku sisetungijat Maeterlinck'i draamas. Ta langes — meie uue riigikäsituse esimeseks ohvriks.

Uued riigikäsitused sünnivad siis, kui vanad liiga uppi lähevad. Paul Valery on kuskil jutustanud, kuidas see toimub. Ühel ilusal päeval ei saa inimene enam millestki aru. Enne sai, aga nüüd enam ei saa. Mõtleb ja mõtleb, aga ei mitte midagi paremat. Maailm on äkki läinud liimist lahti.

Seni käis kodanik tööl, ostis kaupasid, maksis makse — kõik oma korra järel. Äkki see kord enam ei klapi. Tööd võiks teha, aga tööd ei ole. Kaupu võiks osta, aga raha ei ole. Kord on kuskilt katki läinud, aga need, kes korra järel valvama pandud, lahutavad käsi, kaklevad omakeskes ega saa hakkama.

Mis teeb siis kodanik? Ta vaatab, vaatab ja — vihastub hirmsasti. Siis põrutab ta rusikaga: maha need saamatud ja asemele kõva võim, kes asjad jälle joonde seaks!

Nii käratab kodanik. Ja on veendunud, et tal on täitsa õigus. Sest lugu on ju lihtsam kui lihtne. Kui kord puudub, siis tähendab, on liiga nõrk see võim, kes korda peab tegema. Kodaniku terve mõistuse seisukohast on see kõige mõistlikum lahendus, mis üldse võib olla. See on otse — mõistus ise.

Nii mõtleb kodanik, nii mõtleb tema naaber ja naabri naaber. Kõik nad on selles täitsa ühel meelel. Üle hulga aja märkavad nad rõõmsalt üllatudes, et nad omakeskes kõik on täitsa ühel meelel. Üks mõte ja üks süda. Üks rahvus — rahvustervik, nagu uuemal ajal öeldakse. Ainult need seal üleval, kes omavahel purelevad — need pole ühelmeelel. Selge: kui need minema pühkida, siis on üksmeel täitsa täielik.

*

Üks meie kõrgem riigiametnik, kes avalikku elu huviga jälgib, rääkis mulle 1933. aastal:

— Kui kuulata inimesi, siis näivad kõik tahtvat ühte. Ei mingit põhiseadust, parlamenti või sellelaolist. Kõik tahvad lihtsalt — isevalitsust. valgustatud isevalitsust. Niisugust isevalitsust, kes teaks, mis teha ja jaksaks seda teha.

Mulle jäi see sõna meelde. Igalt tavaliselt kodanikult ma seda sõna pole kuulnud, ei võinudki kuulda, — igauks ei tunne ju riigivormide ajalugu. Aga mõte oli õige. Olgu isevalitseja, kes ilma vastuvaidlemata ja kompromissita jaksaks midagi ära teha. Ja olgu valgustatud isevalitseja, kes näeks seda kõige mõistlikumat, kõige õigemat teha.

Siis tulid mulle meelde pikkades puuderdatud parukates XVII—XVIII sajandite valgustatud isevalitsejad ja neid valgustanud filosoofid, need Louis XIV, Maria-Theresiad, Friedrich ja Katarina Suured, ühes nende Voltaire'idega ja entsüklopedistidega. Ja ma mõtlesin: Vaat kuhu ajajärku me äkki oleme sattunud. Kes oleks seda veel hiljuti suutnud ennustada? Suveräänne demokraatia loobub oma võimust ja otsib varjaage, kes tema maa korda seaksid.

*

Kui maailm tiritamme kasvatab, siis pole muidugi ime, et ka haridus hädaks võib muutuda. Mõnda aega juba on Eesti mures, kuidas seda häda piirata. Aga see pole sugugi nii lihtne, sest eesti rahva tung haridusele on teatavasti ammu kuulus.

Küll on riigikogud ja ministrid, õpetajate kongressid ja professorid päid murdnud, mis selle vastu ette võtta, — kõik asjata. Haritud inimesi ikka palju rohkem kui neid vaja.

Minu vanaisal oli suur piltidega raamat tsaar Aleksander II-st ja tema valitsemisest. Poisikesena huvitas mind hirmsasti seda lehitseda ja uurida.

Eriti erutas mind Aleksander II-se tapmine. Aegamööda kuulsin ühte-teist neist salapäraestest tapjatest, aga mis ma kuulsin, oli sama salapärane. Neid kutsuti „nihilistideks“, see olevat mingi salajane vandeselts ja mõni neist olevat üsna meie lähedalt pärit haritlane.

Mitmelt poolt räägiti, need olnud mõisnikud, kes Aleksander II-se ära tapnud — selle eest, et ta talurahva vabastas.

Ei, seda juttu mu vanaisa ei uskunud, — seks oli ta nihilistidest liiga palju kuulnud. Tema seltsus oli elutargem: Noored inimesed õpivad kõrgeis koolides, aga ei saa pärast kohta ega ametit. Noh siis kukuvad mässama.

Asi oleks ju lihtne: tõmmata kesk- ja kõrge- mad koolid natuke koomale, seada tihedamad sõelad sisse — kaks head korraga: saab haritlasi paras

V. Laigo puulõige P. Vallaku novellikogust „Epp Pillardi Punjaba potitehas“

jagu ja paremast kvaliteedist. Aga see oli nagu Niagarat mullatammiga paisutada, — veel enne kui saad ümber vaadata, on vägev vool ta ära uhtunud.

Lõpuks kui tuli see varjaagide aeg, siis satuti radikaalsele vahendile: ühtluskooli põhimõtte tükel-dada, nii et igauks alt enam kerge pagasiga üles ei pääse. Siis võib parajatesse kohtadesse sõelad kinnitada, ja mis sealt läbi pääseb, see peab juba küps olema.

Aga vool? Kas see kogu kaadervärgi jälle ära ei uhu? Keegi lohutab ajalehes: nüüd on uus aeg. Nüüd ei tarvitse enam rahvahulki ja mitingeerijaid arvestada. Nüüd tuleb arvestada ainult puhast ja tervet valgustatud mõistust. Küllap valgustatud inimesed pärast rahvale ära seletavad, milleks ja miks see hea on.

Tasa ja targu otsustatud ja tehtud ilma endise ülearuse kära, mitingeerimise ja parlamenteerimise-ta, näis asi algul ilusasti arenevat. Uus aeg mak-sis ka avalikkuses, seal ei tekkinud mingeid raskusi.

Kuni viimaks uus kord jõudis rahva eneseni. Siis läks lahti. Maal tõusis nurin, läks rahulolema-tuseks. Ja siis selgus, et pedagoogikaspetsid pol-nud ka majanduslikku külge küllalt arvestanud.

Nüüd sündis midagi ootamatut. Keset uut korda ja vaimu hakati ministrit avalikult ja tagasi-hoidmatult arvustama. Ja kes veel? Leht, kellest seda kõige viimasena oleks oodatud. Nii üllata-vat mitingeerimist ei oldud vanagi vaimu all nähtud.

Inimesed ei tahtnud oma silmi uskuda. Aga kõik läks nagu vanastigi läinud. Esiteks nurin, rahulolematus, arvustus, siis rünnakud. Ja lõ-puks . . .

*

Tuletame nüüd meelde XVIII sajandit, Kata-riina Suurt ja valgustatud isevalitsust. Filosoofid vahetavad valitsejatega kirju: targad mõtlevad ja võimsad tegutsevad. See oli siis nii lihtne, sest „l'état — c'est moi!“ — „riik — see olen mina“, nii ütles Louis XIV.

Oma kriisikitsikustes unistab nüüdnegi kodanik võimsast ja targast, kelle sõna vaidlematult kuul-daks. Aga . . . midagi olulist on siiski muutunud.

XVIII sajandil kõnelesid filosoofid palju val-gustusajast. Aga kas lihtkodanik ka kõneles? Vaevalt. Tema tegi veel väga vähe vahet valguse ja pimeduse vahel. Kui talupoeg maksukoorma vastu mässas või mõni Pugatšov kodusõda tõstis, siis sugugi mitte filosoofide valgustuse nimel. Sel-lest polnud hulkadel siis veel aimu. Hulgale oli siis isevalitsus — lihtsalt isevalitsus — ilma mingi-suguse valgustusega. See oli Jumalast igaveseks ajaks seatud kord, mille üle lihtsureliku piiratud mõistusel midagi polnud ütlemist. Kas see hea või vähem hea, valgustatud või pime, see polnud üldse tema asi arutada. See oli autoritaarne kord sõna tõsisel mõttes.

Kuulake aga nüüdse aja isevalitsuse soovijat, siis leiate varsti, et ta sugugi ei taha igasugust ise-valitsust. Ei — ta tahab nimelt — valgustatud isevalitsust. Ja loomulikult jätab ta iseenda otsus-tada, missugune see valgustus peab olema.

On see tõesti autoritaarne kord? Mis autoriteet see on, mille kvaliteetide üle tema allujud peavad otsustama, kas nad teda tunnustavad või ei tun-nusta? See on autoriteedi fiktsioon.

Vanasti oli tõelik isevalitseja — Jumala ar-must. See oli lihtne ja selge. Nüüd on kõige autoritaarsemgi isevalitseja — „Jumala armust ja rahva tahtest“. See on kahemõtteline ja vastolu-line. Neisse kahemõttelistesse vastoludesse komis-tab veel mõnigi autoriteet.

Ei — unistage mis tahate, aga XVIII sajand on meist juba väga kaugel.

Ed. Laaman

Nimede eestistamisest ikka ja jälle

Vähemalt 15 aastat on eesti rahvale tema südame-tunnistus päälle käinud: armas rahvas, heida endast see teotav võraste perekonnanimede rüü ja ehi end ilusate emakeelest pärit nimedepurpuriga. Aga selle rahva silmad on löödud nagu egiptuse pimedusega ja tema kõrvad on justament niisama kirgid kui kalal ookeani põhjas: susiseb ja visiseb see nimede-eestistamisloke, aga lausa leeki temast ikkagi ei näe! Nagu needus hõljub meie võraste kannus-kontsadega viljatuks sõtkut Maarjamaa kohal, et siin ükski ideetuli ei lööma kõrgelt, ükski aatetuul ei puhu saamumkuumalt!

„Kas oleme küpsed?“ on ammugi üks nimede-eestistamise pioneere kahtlev-kahtsevalt küsind eestlaste nime-eestistamise küsimusse suhtumise kohta. Ja oma lähimat ümbrust silmitsedes peame kibestusega märkama, et oleme ikkagi veel pooltoored.

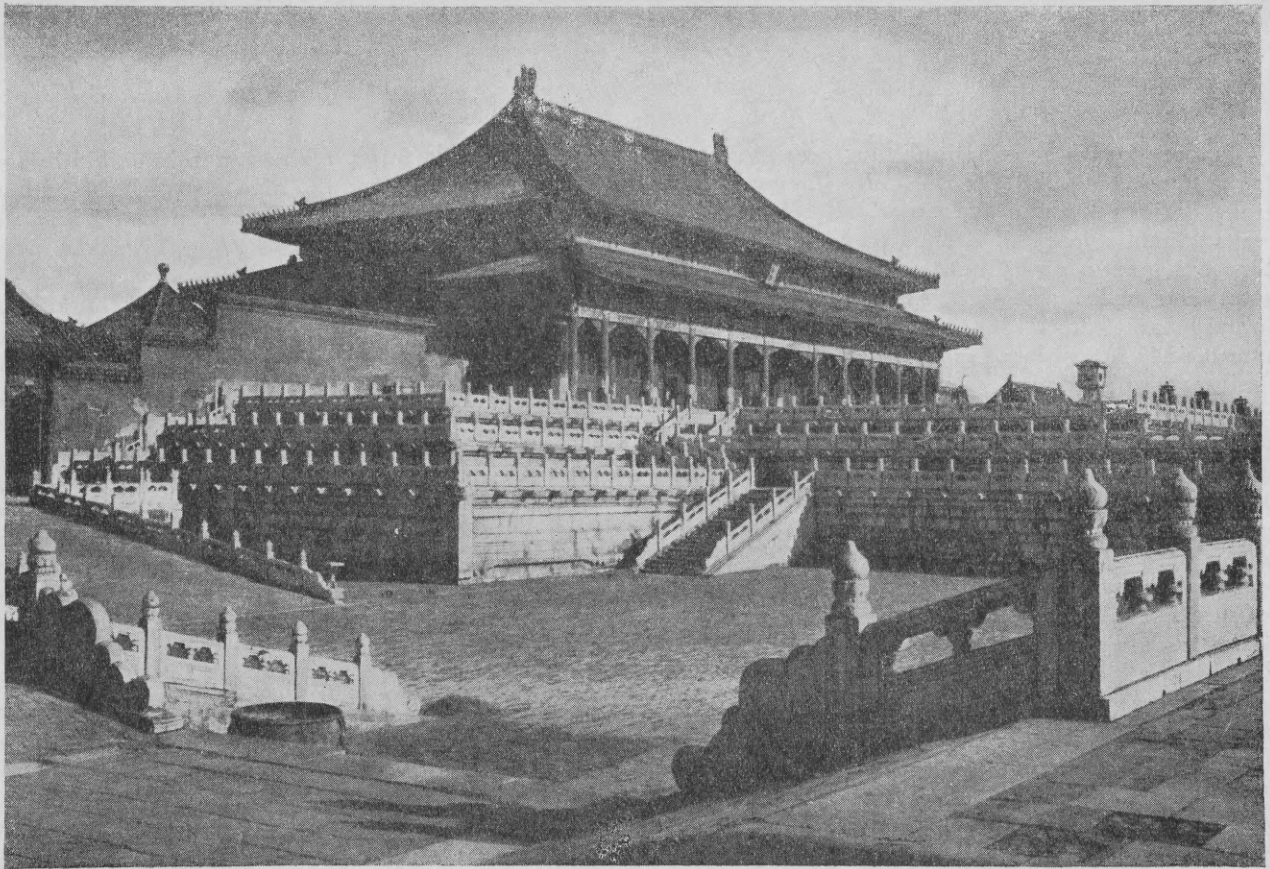
Meil ju nüüd ikka nimesid eestistatakse kah. On viimasel paaril aastal koguni neid eestistet tuhandeid-tuhandeid. Kuid ega seda alati nii väga särasilmil ei tehtagi. Riigivõim ja omavalitsus tehku hää nägu, pilgutagu silma, toputagu-poputagu, siis mõni armas kodanik võtab oma jõleda võrkeelse vördjasmine juures ette väikese remondi, mõnikord õigegi väikese, nii umbes ühe või kahtähelise kohenduse. Nii on just lugu eriti linnades, kus, mapp kaenla all, juhib eesti rahvast tema ülieuroopalise nimestikuga intelligents. Maa-mehed, need ei oska seda kahepalgelist isamaalise sõnakõlksutuse ja võrnimelise põikpääsuse kokkumängu, ja nad juhtuvad siis mõnikord olema juba isamaalased nii sõnades kui tegudes, eestistades perekonnanimesid paiguti valdada viisi (näit. Virumaal). Ja harit linnasaksad vaatavad seda päält andeksandva arusaamisega: mis viga lihtsail talupoegadel, nende nimedel pole kõla ega kuulsust, nende muutmine ei kahjusta Eesti riigi ja rahva peent nimefassaadi! Arenenema mõtteparaadiga kodanikus äratav praeguse nime-eestistamislaone vastu umbusk juba seegi, et riigivõim teda soodustab ja soovitab. Riiki oleme ikka harjund nägema kurja maksudevõtjana, lahke palgamaksjana, külmuvate laenu ja juurdelõigete jagajana, „eramajanduse“ toetajana jne. Mis peaks riigivõimuse puutuma, kas eestlasel on eesti nimi või eesli nimi? Küllap siin on jälle lihtsalt järjekordselt midagi välja mõeldud rahuliku kodaniku kiusamiseks, tema mõtte-ja unevabaduse piiramiseks — nii mõtlevad need päris taipurid.

Need õnnetud inimesed, kel on tulnud anda kaas-kodanikele nõu ja abi nimede-eestistamisasjas, on kuulnud ja näinud mõndagi. Küpsede nimede-eestistajate, teorahvuslaste kõrval, on tulnud kohata sõnarahvuslasi, kellel võraste nimest loobumine on üpris valus, kes on liikvele läind õhus hõljuvate rahvuslike loosungite ja ei tea mille või isegi kelle ajal, aga ise on nime-eestistamisega hädas nagu mustlased mädas. Kõigepäält võetakse kõik abinõud tarvitusele, et enda võr-nime eestipäraseks tembeldada. Näit. kui kelgi on mann-lõpuline nimi, siis seletatakse see lõnaeesti sõnaks man 'juures', ja kui ollakse nimelt näit. Tuhvelman(n), siis tõlgitakse see eesti keeli 'tuhvi juures' ja tahetakse õnnelikult lahtidešifreeritud nime kui püha perekonnapärandi juurde jäädagi. Annaksin omalt poolt veel nõu neile, kel on son-lõpuga nimesid, seletada viimanegi eestipäraseks sõnaks sönn, nii siis näit. Peterson-Peetersönn. Kuna umbes 50% eestlaste võr- ehk jöörnimedest on mann- ja son-lõpulised, siis oleks selle õnneliku lahendusega nime-eestistamisliikumine enam-vähem tarbetuks osutat. Ja eesti rahvas, kes on teatavasti väga keeleandeline võr-keelte-orskuse (muidugi mitte emakeele-orskuse) suhtes, päästaks oma geniaalsusekuulsuse eesti nimest kõrvale-hoidumisega, nagu omal ajal vene „kroonuteenistusest“

põikleemisega. Sest keskmise eesti „rahvuslase“ arvates eesti nimi on ikkagi kroonu asi. Ja kui siis ikkagi kuidagi ei õnnestu oma võr-nime mõnel mehel eesti-keelseks seletada, siis hakatakse viimaks uut nime otsima ja otsitakse seda aastate viisi kogu ülemaalise suguvõsaga nii geniaalselt, et viimaks, kui saabub maise matka viimne samm, pärandatakse see nime-otsimise-idee järeltulevaile põlvedele. Ja pärandatakse neile selle kõrval ka see jumalakartlik tõekspidamine, et neljas käsk ei luba isade nime muuta. Sest kuigi pastorite palgad meil on viimaseil ajal tublisti tõusnud, nad ei ole eesti rahvale veel nime-eestistamise asjas muud pühakirja kohta kätte juhatanud kui neljanda käsu. Kuigi vähemalt Vanas Testamendis niipalju kui nende ridade kirjutaja poolpaganlik pää taipab, on nime-uutmine üks väga auväärt toiming. Tuletatagu ainult meelde, et Moosese I raamatu 17. ptk. 5. salmi teatel muudeti Abrahami nimi, kui temast tehti Iisraeli rahva eisi. Kes ei usu, võtku kuulda vastavat kohta kas või eestikeelse piibli esimesest trükist: „Ja sinno nimmi ei pea ennast Abramiks hütama, Abraam peab so nimmi ollema, sest ma olen sind hulga rahva issaks pannud.“ Hilisem Saulusest Pauluse saamise lugu on muidugi kõigile tuntud. Nii siis nimede-eestistamise propageerimine ei tarvitseks olla mitte ainult Nimede-eestistamise Liidu ja Emakeele Seltsi tänamatu eriülelannne vaid seda peaks teha tohtima kantslis ja leeritoas ja usuõpetuse tunniski

Kuid jätkem oma asjatundmatud jutlemised Jehoovast ja Taarast ning teistest eesti rahva jumalaist. Kindel on igatahes, et on palju eestlasi, kelledele võras nimi veel tunnukse olevat ülimaks varaks, kaitsku nad seda praegusel „täbaral“, eestlastele eesti nime pakkumal ajastul kuidas tahes. Meil majandusliku elu alal on „suuri“ eramajanduse juhte, kes mustvalgel näitavad, et ärgu Eesti riik kogugu endale varandusi, sest see äratav suurte naabrite saagihimu, vaid lasku varandustel koguneda üksikisikute sukasaärde, kust nad parajal ajal päästavad end välismaa pankadesse. Täitsa paralleelne on vist mõne mehe juures see ettevaatus oma nimesildiga: mine tea, milleks kunagi võrkeelne nimi võib olla kasulik. Ammuks see oli, kui laial Venemaal väga kena oli elada peenema nimega, säält kirevad olud ja kõhukitsikus ajasid Eestisse, ega siis seepärast tarvitse end maakeelse nimega eluajaks õnnetuks teha. Las nad mõistavad oma seltskondlikes kohtutes naljakat laituust võrnimelistele, niikaua kui avalikku põlgust ja palgakärpimist ega varanduste võrrandamust pole karta, on parem kõigi tulevikulootuste nimel olla surimurimimeline!

Kindel on, et isegi viimasaegse tublisti kiirenend nimede-eestistamistempo juures seda fassaadikasimistööd meil jätaks aastakümneiks. Ja peaks veel aastakümneid kõnelema, kirjutama ja sõdima selle enesest-mõistetavuse eest, et kui kord juba on olemas eestlased eesti keel, siis olgu eluõigus ka eestikeelseil nimedel. Igavaks läheks see pikapäale ja liigselt energiat kulutavaks muude rahvuskultuuriliste ülesannete juurde asumise kahjuks. Seepärast võtku ometigi viimaks iga täiseestlane kätte ja tõmmaku oma nime eestistamisega selge joon enese ja pool- ning veerandestlaste vahele, kel on kahju oma võr-nimest ja las otsivad selle kaitseks igasuguseid kõrgeleennulisi ettekäandeid perekonnatraditsioonidest ja eiteamillistest ölekõrtest. Nimede-eestistamistoimingu venimine pole ju alati kaugeltki mitte ebarahvusliku mõttekäigu vili, paljudel kordadel selles on süüdi asjaomase isiku lihtne passiivsus, ettevõtmatus, pikaline kaalumisevõime. Kuid meie rahvuse kõik huvid nõuavad, et nimede-eestistamine viidaks rutemini lõpule, et sellesse ükskord ometi tuleks marulisemat hoogu ja vaimustunumat teotsemistahet. See osa meie haritlasist, kes oma huvipuudusega

KAUGE-IDA PROBLEEMIST

Ajal, kui kogu maailma avalikkuse tähelepanu on juhitud Itaalia-Abessiinia ja Euroopas puhkeda ähvardavale sõjale, on Jaapan asunud raudse järjekindlusega Aasias oma mõjupiirkondade laiendamisele peamiselt Hiina arvel. Hiina oma 450 miljoni inimmasside, umbes Euroopale võrduva maa-alaga ja eriliste maapõue rikkustega on seni olnud kõigi suurriikide militaristlike apetiitide objektiks juba 1741. a. saadik, millal tuntud nn. Ida-India kompani (eraalgatuslik ettevõte, mis aitas inglastel vallutada India) tegi esimesi katseid luua Hiina oma oopiumi müügi baasi. Sellest ajast alates on määratu suur Hiina riik, mis oli oma tugevuse ja hiilguse tipul Rooma riigi ajal, olnud sunnitud loovutama ühe osa teise järele võorastele võimudele. Inglise hankisid endale õiguse vabaks kaubanduseks tähtsamais sadamalinnades, kus valged omaette linnaosades elavad kui iseisvates riikides oma kohtu, posti jne. korraldustega. Kui 1840. a. Hiina keiser Lin-Tse-Hsü põ-

letas avalikult 20.000 kasti oopiumi, see oli sõja-põhjuseks inglastega ja sellele järgnes 42 a. nn. teine oopiumisõda, sest oopium oli India valitsusele määratuks sissetuleku allikaks. Kaotatud sõdade tulemusena said inglased nn. Krooni koloonia, Hongkongi, Kantoni, Schanghai, Futshou, Ningpo jt. kontsessiooni piirkonnad. Hiinlased pidid maksma ränki heakstegemismakse ja hiina tollid viidi 5% alla, et hiina kodutööstus ei oleks suuteline võistlema valgete riikide moodsa tööstusega. Inglisele seltsisid peale 1856. a. prantslased Hiina „jagamiseks“. Ühe inglise diplomaadi tapmise järele 1870. a. inglased vallutasid Birma, prantslased Annami, venelased panid end Mandžuurias maksma, Tibet langes hiljem pea täiesti inglaste kätte ja kui 1897. a. kaks saksa misjonäri tapeti, asutas Saksamaa oma laevade baasi Kiautschou sadamasse ja algas oma mõju laiendama Shantungis provintsis.

nimede-eestistamise vastu ja koguni sellele vastu virisemisega takistab eestilise nime võidukäiku, saab oma tarvilise hukkamõiste tulevikueestlasilt, kes juba ajaloolisest perspektiivist saavad hinnata praeguse nimede-eestistamisliikumise suurt rahvuskultuurilist tähtsust. Küll juba tulevik paneb naeruväärsuse klaasvitriini alla niisugused perekonnakoosolekud, nagu see, kus (nagu hiljuti lehtedest lugesime) üks oma teada rootsi sõdurist (milline kõrge päritolu!) põlvnev puhteesti suguvõsa oma er-lõpulise saksa nime suhtes võttis vastu üksmeelse otsuse, et nad seda põhimõtteliselt ei muuda. Meie ei saa selliseid hantvärke põhimõtt-

teliselt pidada õigeiks eestlasiks. Eestluse rahvuskultuuriline tõus käib puhteesti nimedega üle ja mööda niisuguseist väärpatriootidest. Kui üks osa rahvusliku vastutustundeta haritlaskonnast tahab meil jääda oma võõrnimerüüga pikemaks ajaks eestluse kompromiteerijaks, siis tulevad lihtmehed ja -naised maalt ja linnast, kes oma võõrnimede likvideerimisega päästavad meid raudrüütlike ja hansa meistrisellide ning järeltulijatesse kuulamise kahtlasest aust, mida meie võõrnimelistele eestlasile väljastpoolt nii ohtrasti turgutatakse.

Kokkuvõtteks: järgmine nimede-eestistajate paraadipäev on Võidupühal 1936.

Tridens

Jaapan kerkis maailmapoliitika areenile kaunis ootamatult 1894.-95. a. Hiina-Jaapani sõja järele. Väike kollane Jaapan võitis kõigile üllatuseks Hiina. Jaapani areng on olnud erinev Hiinast. Jaapan on jäänud kogu hilisema ajaloo kestel iseseisvaks. Isegi 13. sajandil Dženghis- ja Kublai-Khani katsed Jaapani vallutamiseks ebaõnnestusid. Jaapanlased on võtnud vastu Euroopa tehnilise tsivilisatsiooni, õppinud käsitlema tulirelvi ja teisi tapamasinaid, kuna hiinlased on pidanud lugu Euroopa vaimlisest kultuurist, sellevastu aga tehnilises arengus jäid maha ning muutusid kaitsetuiks. Jaapanlased, kes löid veriste peadega tagasi inglased, hollandlased, portugallased ja hispaanlased 16. ja 17. sajandil, ei võinud loomulikult vaikselt vaadata pealt, kuidas nende nina all üks euroopa riik teise järele kord-korralt paremaid palasid endale ahmib. Vene ekspansioon Kauges-Idas pörkus kõige teravamini Jaapani huvidega vastuollu, sest peale esimest sõda sai Jaapan Korea poolsaare oma mõju alla ning hiljem annekteeris selle. Jaapani isu takistas ainult teiste suurriikide kadedus. Korea pidi olema Jaapanile loomulikult hüppelauaks Aasia mandrile. Venemaa tungimine Mandžuuriasse, Port-Arturi ja Daireni sadamasse viis paratamatule kokkupõrkele — Vene-Jaapani sõjale, mille tulemusena Jaapani võim veelgi suurenes. Venemaa laiutamisele idas pandi esialgu piir. Inglased hõõrusid käsi, sest venelaste tungimine Kesk-Aasiasse, Pärsia, India ja Tibeti lähedusse polnud neile sugugi armas. 1867.-71. a. toimunud Jaapani restauratsioon seadis mikaado võimu uuesti jalule, parlamendil oli ainult näiline tähtsus, kuna sõjaminister ja mereminister allusid otseselt mikaadole. See asjaolu on kogu aeg hõlbustanud Jaapani militaristide poliitikat. Sõjaminister ja kindralstaap ajavad sageli teist poliitikat kui välisministeerium. Peaaegu ükski diplomaat pole suutnud varjata oma tõelikke sihte kuni viimse momendini seevõrra kui Jaapani diplomaadid seda on teinud eriti viimase aja tähtsamates rahvusvahelistes sündmustes. Jaapani tugevnedes Hiina jäi endiselt nõrgaks, püüdis boxerite ja Taipingi mässus raputada õlgadelt võõrriikide ja saamatu Mandžude dünastia mõju. 1911. a. kõrvaldati keiser, kuid revolutsiooni hing Sun-Yat-Sen ei saanud esimeseks presidendiks, vaid endine minister Yuan-Shi-Kai, kes mängis pea kõik riigi finantsid inglaste kätte. Peale selle kavala militaristi surma järgneb segaduste ajajärk, millest eurooplasel raske aru saada. Järeltulijad — kindralid kaklevad omavahel, peavad üleval palgasõdurite armeid ja vahetevahel korraldavad võrdlemisi veretuid lahinguid, sest hiina sisesõja lahingud lõpevad sageli nii, et mõlemad pooled taganevad ja kaotajaks osutub see, kes ennem hakkas taganema. Peamised vastased on aga Põhja- ja Lõuna-Hiina. Pea igal suurriigil on oma soosik-kindral, kes altkäemaksu eest talitab valgete suurriikide huvides.

Jaapan omalt poolt ajab asju mitme kindraliga, ja kui mõni neist muutub liiga nõrgaks, siis jaapanlased kaudselt toetavad, et üks kindral ei muutuks liiga tugevaks ega ajaks ühtlast rahvuslikku poliitikat. Anarhia ja Hiina majandusliku nõrkuse säilitamisest on seni huvitatud olnud pea kõikide suurriikide kapitalistide grupid. Selline olukord oli eelduseks, et jaapanlased 1917. a. okupeerisid sakslaste kontsessiooni ala Shantungi provintsis. Jaapanlased laiendasid omi eesõigusi alaliselt Lõuna-Mandžuurias raudteede ehitamise alal ja selle strateegilise võrgu kaudu arendasid oma mõju veelgi. Jaapan sai ainuõiguse Jangtse jõel tööstust ehitada või teiste sõnadega loodusvaradelt rikas Hiina süda läks eriliste raskusteta jaapanlaste kätte. Sakslaste löömiseks leppisid inglased venelastega peale Jaapani sõda ja lubasid toetada Jaapani erihuve Hiinas. Vene-Jaapani vahel sõlmiti salaleping, et mõlemad pooled kohustusid üksteist kaitsma kolmanda vaenulise poole kallale tungi puhul ning garanteerima Hiina puutumatus. 1917. a. Inglise-Jaapani kokkuleppe põhjal pidid jaapanlased saama sakslaste saared põhja pool ekvaatori ja inglased lõunapool ekvaatori. Venelased ja prantslased olid sellega päri ning Jaapan ei võtnud selle tõttu 1916. a. sakslaste poolt pakutud separaatrahu vastu.

Viimase aja arengus näeme, kuidas Jaapan katstab ära Euroopa riikide eneste vahelisi vastuolusid ja loob enese käpa all oleva vasallriigi Mandžukuo, kus tegelikult on Jaapan a ja o. Edasi Jaapan ei lepi ainult Mandžuuria, vaid sunnib Hiina nn. Shanghai sõjaga põlvili, astudes ise välja Rahvaste Liidust, et endale täit tegevuse vabadust saada. Nüüd Jaapan kombineerib P.-Hiina provintside uut vasall-riiki Chingi dünastiast keisriga eesotsas, kes oleks jaapanlastele tõmbenukuks. Jaapanlased on haaranud Sise-Mongoolia, Jeholi, Chahari, Fentsieni jt. provintsid. Välis-Mongoolia üle 1 milj. ruutkilomeetrilise alaga ja 2 milj. elanikuga on N.-Vene mõju alla läinud ning viimasel ajal on Stalin deklareerinud, et N.-Vene astub välja Välis-Mongoolia kaitseks. Siin pörkuvad laiutava Jaapani huvid teravalt kokku N.-Venega. Amuuri jõgikond ja Vladivostok on olnud alati ihaldatavaks saagiks Jaapanile. Ühtlasi kaoks siis ka Vene kommunismi hädaoht külje alt, sest venelased kasutades ära Jaapani ühiskondlikke vastuolusid, arendavad väga intensiivselt kommunismi propagandat, eriti Mandžukuos asuva armee keskel ja tagasipöörduvad sõdurid nakatavad neid ideid kodumaal. Jaapani sisemine olukord pole soodus pingutusiks. Vaesestunud tööliste ja talupoegade massid ootavad oma olukorra parandamist. Tööstus ja pangakapital arendab ilmaturgudel ennekuulmatut dumpingvõistlust osalt äärmiselt madalate palkade arvel. Et oma sõjaväe kulusid katta, on sunnitud Jaapan pingutama eksporti äärmuseni. Jaapani ilmaturgude vallutamine viib paratamatult kokkupõrkele teiste Euroopa riikidega.

Pole siis ime, kui loodetakse väljapääsu sõjas. Jaapanil pole teist teed, kas ta hukub või valitseb idat. Hiina ei suuda end kaitsta relvadega, kuigi püütakse viimasel ajal ses suhtes Euroopaga pidada sammu. Hiina võib sisemiselt endasse sulatada võitjaid nagu omal ajal juhtus mongoolidega. Jaapanlased hiinlastega seal elades võistelda ei suuda. Jaapan Hiina arvel ei saa siis lahendada oma kolonisatsiooni ja rahvaarvu hõrendamise probleemi saartel. Korea on olnud juba ammu jaapanlaste käes, kuid kolonistide arv seal on võrdlemisi väike. Sealt on tõrjutud endisi korealasi ja hiinlasi välja põhjapoole, samuti tehakse seda Mandžukuos, kus püütakse istutada soodsamatesse tingimustesse jaapani koloniste. Piirkond, kus sihis Jaapan võiks paisuda ja oma asunikke saata, on venelaste käes või nende kätte langemas. Sellest siis on tingitud viimasel ajal eriti intensiivsed ettevalmistused sõjaks Kauges-Idas. Venelased Jaapani kallale tungi kartusel kindlustavad piire ja loodavad abi Ameerikalt. Jaapanlased ehitavad aerodrome, raudteid, maanteid ja võtavad oma alla tähtsaid juurepääsu teid Väli- või Vene-Mongooliasse ning Turksibi raudtee suunas. Samal ajal käib aga alatine sissisõda Mandžukuos endas. Möödunud aastal kindral Araki hindas mässajate jõudu kuni 70.000 meheni. Need koosnevad röövleist, tungusidest, kommunistidest, rahututest talupoegadest ja endise regulaarväe riisimest. Jaapan arvab, et kulub enne kümme aastat, kui suudetakse olukord Mandžuurias kindlustada (Mandžuuria on suurem kui Prantsuse ja Saksamaa, kokku üle 30 milj. elanikuga).

Jaapani olukorra hinnangu järele on Jaapan Venemaast tugevam maaväes, võrdne õhuväes ning ei karda Ühendriikide laevastikku. Jaapani välisvõlad on relvastuse tõttu kasvanud — ainult % % on üle 200 milj. kuldeni. Jaapan ei suuda pidada tulevikus kauemat aega relvastuse tempot. Jaapanil tuleb jõuda ette, enne kui Venemaal industrialiseerib Lääne- ja Kesk-Siberi, proletari-

seerib Kesk-Aasia nomaade ja põlluharijaid ning muutub sõjaliselt tugevaks. Samuti ei või Jaapan jääda ootama Ameerika laevastiku programmi teostumist. Teatavasti lubasid ameeriklased ehitada suurima ja tugevama laevastiku maailmas. Jaapan on sunnitud lähemas tulevikus midagi ette võtma, muidu võib tulla enne sõjalisi ja näilisi võite sisemine kokkuvarisemine. Diplomaatlikult püütakse arendada Hiinaga koostööd, sest see on praegu nii sise- kui ka välispoliitiliselt kasulik. Viimased tapmised Tokios näitasid ainult üht, et ka uuele Hirota valitsusele on militaristid oma nõuded ja n. n. kiirendatud tempo peale pressinud.

Ideoloogiliselt on laiad massid valmistatud ette sõjaks ja propagandat tehakse jaapani missiooni selgitamiseks. Jaapan peab vabastama valgete küüsi Hiina ja siis koos Hiinaga valitsema Aasiat. Valgete mõju hävitamine on peamiseks sihiks. Noores ohvitserkonnas on erilisel levinud selline vaade ja peale selle nõutakse kapitali mõju piiramist. See on üks jaapani omapärase fašismi loosungeid.

Jaapani militarismi lähemaid eesmärke on: Vaikse ookeani ja Amuuri piirkonna vallutamine Venemaalt, saarte kindlustamine, mererelvastuses pariteet Inglismaa ja Ameerikaga, Filipiinide demilitariseerimine ja Jaapani garantii nende iseseisvuseks ja selle sihi taotlemiseks kas või sõda Ameerikaga, Singapuri suure merekindluse ja üldse Briti impeeriumi mõju hävitamine idas. Need on lühidalt jaapani militaristide lähemaid ülesandeid, mille teostamiseks on tekkinud soodsaid väljavaateid Euroopas kerkinud kõuepilvede tõttu. Ametlikult on küll korduvalt eitatud teatud sõjalist liitu Saksamaa ja Jaapani vahel, Venemaale kallale tungiks idast ja läänest korruga, kuid mõnigi uskumatu asi on ajaloo jooksul osutunud tõeks ja edaspidist arengu käiku näitab juba lähem tulevik.

Ilmar Rebane

Yuan-Shi-Kai

Sun-Yat-Sen

Vaateid Tallinnale

ERKA foto

Kevad Kadriorus

Kevad ründab pealinna vihasemalt kui Mussolini „tsivilisaatorid“ Addis-Abebat. Alles hiljuti oli kontsertaiatik Kadriorus veel poolest saadik jääs, ent nüüd on see talikaas sulanud kui suhkur kuumas kohvis ja üleni vabas vees viskab isaluik nüüd selliseid vallatus-tuure, et emane sagedasti on sunnitud paterdama kuivale maale ja seal enese häbelikult usaldama — Amori hoolde. Tiigi teisel kaldal käib kibe planeerimis- ja pinnakohendamistöö. Langevad üksteise järele põlised jalakad ning nende käändude ümber välguvad kirved ja kõlisevad labidad: eest ära lillepeenarde ja ilupöösaste teelt!

Riigiparkide valitsuse väike ja muidu nii vaikne valge maja on muutunud staabiks, kust kogu Kadrioru külvatakse üle mees- ning naisrännakrühmadega, kes kanakarjadena siblides-rehitsedes all puude-pöösaste ning kõnniteil löövad kevadvasongi vana-Kadri igavesti noored fassaadivõlud.

Õrna-õrna valkjasroosa lossi esise mulluraseeritud murul on juba tärkamas rohelist habetüügast. Siin on signinud pikk kõverik seda sinakashalli kodumaa marmormaterjali, mis kerkinud müüreks Toompeal ja Keila-Joal ning mis teataval määral peab aitama ka arhitektuuriliselt tõsta välja üleelatava aegjargu karakterit. Tõsi, materjal on kodumaine, aga müüriidee ise laenatud Hiinast. Nii jääb jällegi õigus mitte novaatorile Oidermaale, vaid vanale Salomonile, kes leidis juba enne Kristust: pole midagi uut päikese all.

On keskpäev ja linnud lõunal. Ainult mõni üksik hällbinud sirguke siutsub siin-seal. Aga rannal, vuliseva ojakese suudme kohal — oi kuis seal keerutab ja karjub igavestinälgjaseid kajakaid, vapside lipuvärvi väikseid ja pestud tuhakarva suuri. Üks raskekaalu eriti suuri saksu on taamal tabanud kala või midagi muud söödavat ja kugistab seda nüüd, piiratud väikeste vendade kadetsevast kisakarjast. Suur saks ei lase end segada oma kugistamisrõõmus. Et teisi enam veel õrritada, peab kunstpause ja tassib igakord oma saagi sammu kolm kaugemale ning kugistab siis jälle. Nii mitmeid kordi. Lõpuks on kõik kõhus. Saputab siis tiibu ja loputab nokka korda kolm, ise kohevil ja ennast täis kui praaliv põltsamaamees: oli see alles suutäis, kurat võtku, ei teist kellestki oleks saanud selle neelajat! Silmitsed seda pilti ning nendid: pole siingi veel suudetud kaotada klassivaheid ega -võitlust.

On mõõn ja hirmus inetu kaldaäärne lahivee-vöö oma rämpsuga rannaveerul ja kivirägaga ning mädanenud postijäänuste üksikute pesadega vees. Veidi kaugemal aga laiutub juba lausavesi mänglevate heleroheliste ja kohati kollakate värvilaikudega tumerohelisel foonil. Kolm aurikut on kaugel-kaugel üksteise sabas võtnud kursi kohe sadama ning nende vahelt valendab üksik kauge puri.

Ma laskun pingile ja vaatlen Russalka ausammast. Hakkab kahju sest — pealinna ainsast neitsist, nagu kinnitavad Corso spetsid. Ei eales, isegi mitte marumetsikumal õitsenguajal ei saa ta heita ainsatki pilku seljataha — Kadri roheliste buduaari, kust pealegi kummitab jalutu Peeter. Ta on igaveseks valatud vahtima vaid vett enda ees, lohutuseks ainult see, et kõrge alus talle säästab lähivee inetuse ja kiviräga nägemise. Ta pilgupinge on suunatud kaugemale — sinavaile saarile

ja ulgumerele nende taga, sinna, kus 42 aastat tagasi septembrirajus kadus jäljetult „Russalka“. — Tallinna ainukesel neitsi riik pole selles, see on mälestustemaailmas. Ta sirutatud tiibade rehvitud rutt kannab ta minevikku, vastu sellele, kes kunagi enam ei „jõua ju kaugelta.“

Aga kus on selle paari riik, kes promeneerib rannikuteel, mees tihedalt-tihedalt litsunud vastu naise puusa, külge, käsivart, silmad uppunud silmisse, tajumata-tunnetamata midagi peale endi kahe? Nende riik kulgeks hundikuristikku — kui see oleks kuiv.

Ma istun, kahvatu kui väike kajakas, kes kadestas suurt, kui see kugistas kala. Kuis tahaks litsuda ligi minagi ning vahetada kogu Kadrioru, Russalka-neitsi samba otsas, rannaviiru ja ulgumere vastu silmapaari, mis miljonvoldilise vooluga põletaks tuhaks muu maa-

ilma. Sest varakevadine päike on kummaline ja kuri: kui hammustab, oled hull.

Aga olgu peale, a'ame läbi. Asi seegi, et saad istuda päikesepaistes ning lõunatuules siin igavese vaskneitsi rahustavas läheduses ning vaadelda — lähedaid randu. Paremal kerkib klanituna kui kauplusesell Suhkrumägi, mille külje kumerat teekaart mööda all autod vuravad kui putukad päikesespõlevate hiiglasilmadega. Kaugemal sinab Pirita rand oma valgete majalaikudega tumedal metsataustal.

Vasemal aga, üle labesopikese laiutab panoraam, mis vääraks kunstnikupintsli või Laarmani pussi puulõikeks. Paremas panoraaminurgas kerkib Tallinna sadama laevamastide-mets ja suitsev korstnastik, looritatud kerget uduvinega, esiplaanil igaväilse elevaatori kõrged kontuurid. Mastimetsa tagant tõuseb gaasivabriku tossav suursigar, peen ja kõle kui saksa leeriplika. Taamal pillutab tipuga pilvi Oleviste sihvakas gootidaam ja selle kõrvalt vasemalt tõuseb veidi kaugemal Pühavaimu diskreetne hommikumaa-odalisk. Veelgi sügavamal pildi keskel domineerib Toompea sakilise harjaga kompaktnel majademütsak, millest eralduvad vastu heledat taevast Toomkiriku torniribid ja katedraali sibulakobar. Vasemal Kaarli-kaksikud ja Jaani oopiumiprits, nende naabruses matsaka madamina Kik in di Kõk'i kohmakas torso.

Vaatled seda panoraami ja tunned, kuis vestialuse võtab vägisi lendu: Tallinn! Lähened sa talle merelt, saabud raudteel kaudu Balti vaksalit või silmitsed teda siit — Kadrioru kaldalt, igalt poolt ja ikka haarab ta sind oma piltoreduse omapära ja arhailise võluga, haarab täiesti ega lasegi enam valla. Olen ma teda vähe näinud: iga päev hommikust õhtuni, pooled ööd, tüütuseni. Aga näe, nüüd istun siin pingil kui armunud poisike, kes avastanud Ameerika: mu plika on üle prahi!

Alle Gretto

Kevadine Tartu

Foto Hinto

VAIMUELU SIRGJOONELISUSEST

Rasmus Kangro-Pool

Kirjandus-kunstilised nähted ja arvustuslikud sõnavõtted nende üle on viimasel ajal olnud mitmeti niisugused, et seisavad väljaspool kunstilise loomingu vabadust ja selle vaba hindamist, kuigi on püütud nägu hoida, nagu see nii ei oleks. Jääb tundmus, et nii loojad kui sõnavõtjad just nagu ei julgeks avameelelt esineda nii, nagu nad tõeliselt esineksid. Asjadele lüüakse keerud sisse, punutakse loomingu-vabaduse (s. o. oma südame äratundmise) õilist maski, et kõik nähtuks ülevana, parimana, mis vaim rahvale praegu tallele paneb. Mul on tundmus, et säärane nähe märgib langus-ooseid ajal, mil vaimukultuuri tõusu-vajadusele hüüdsõnuse on pandud palju rõhku ja mil rakendusi tehti raamatu levikuks rahva hulka. Kui läinud aastal tehti ankeet kirjanike ridades kirjanduse üle, siis kõik toonitasid, et tellitud retseptkirjandus, mõjutatud mõttekäigud, pärivett minek sinna, kuhu tüürid viivad nende poolt, kellele kunstiline loomingu pole muuks kui vaid relvaks oma huvide kaitseks, ei ole see õige, see suur ja ülev nähe, mis tuleb puhtväärtuseks rahva vaimuvarale. Sest üldse pole hea ega eht miski, mis ei tule otseselt südamest.

Meie kasvav ja vaimu ehtsuse järele janunev rahvas ei saa võtta heaks, kui teda toidetakse tasa-targu laveeringuga, milles ilmtingimata puudub nii vaimline tõhusus kui ka kunstiline sügavilu.

Lubatagu sel puhul siin mõningaid märkmeid.

Kui aeg on toonud esile nõude hoogsamaks rahvustunde taotlemiseks, siis selle rahvustunde ning selle taotlemisega on lood kindlasti nii, et mõtte kandjad seda paljudes asjus mõistavad hoopis teisiti, kui need tuhanded väikeinimesed, kes mõtet tõttavad oma mõõtudega sisustama ja teostama. Vähemalt vaimuloomingus rahvuslikkuse mõte peaks olema hoopis midagi muud, kui nii umbes: armsad suguvendad-õed, tehkem üks rahvuslik raamat!

Kui Haridusliit paari aasta eest tegi võistluse võidupüha näidendi jaoks, siis esines see tendents haruldasel ilmselt. Zürii luges läbi (olin ka selle lüge) parkümmend teost ja vangutas pead, sest seda tehtud rahvuslust oli pakutud väga ohtralt, aga kunstilist tõepärasust ja ehtsaid inimkujusid tegelemas selles tõepärasuses ei olnud peaaegu üldse leida. Elu oma ehtsuses mahutab enesesse ka rahvusluse. Rahvuslus või rahvuslikkus muutub teoses siis aga väga küsitavaks väärtuseks, kui

meie seda kuulutama hakkama juhtkirjaliselt, kui meie seda näitame elavpildiliselt (nagu oli ühe näidendi lõpp, kus isa ja ema võtavad teineteise käest kinni, lapsed on nende vahel ja rahvuslipu all siis see grupp vaatab Koidula kuhu kui päikese poole), kui meie inimestest teeme retseptilisi positiiviteetide ja negatiiviteetide kandjaid.

Kui meie vanasti lugesime tavalisi indiaanlaste jutte, siis oli neis vaprust palju, aga väärtuseks osutus vaid põnevus (laste jaoks), mis ergutas lugemisele. Kui üks näidendi autor Vönnu lahingut kujutas nii, et seal võit olenes ühest tütarlapsesest sõdurirüütluses, kes à la Jeanne d'Arc paari sõduriga tormas lahingu kardetavamalt sõlme puruks raiuma, siis on see küll indiaanlaseline ja ka vap- per, aga rahvuskirjanduse väärtusena ei saa teos üldse tulla kõne alla. Nii nagu indiaanlaste põnevuse-jutud arenenud lugejaid ei toida, nii ka sellelaadiline kodumaine patriotismi fassaad ei toida meie vaimunõudeid, ei ka rahvusluse taotlust.

Kui aga lapsed peaksid säärast kirjandusest vaimustuma, siis vaimustugu, kuid täisealiste head kirjandust see veel ei tähenda.

Kindlasti üteldakse, et võitlusest harilikult ei võta osa meie päriskirjanikud, vähemalt mitte nimekamad kirjanikud. Need juba säärastid naiivsus ei teeks. Väga õigus, ka sellel võistlusel puudusid nimekamad kirjanikud.

Kuid pangem tähele, et ka kirjanikud on hakanud silmi tegema sellele, mis ebakirjanduslikes ringides kangesti kui rahvuskasvatustlikku vajalikeks peetakse: toodagu esile meie ajaloo suursündmused, meie tähtsamate meeste elukujutus, meie vabadussõda, meie elu praegused programmilised paremuspüüded jne. Kes ütleks, et need nõuded poleks ka kenad, aga keegi ei saa heaks kiita, kui sääraste ülesannete kallale asutakse ettevalmistamatult, ilma et kirjaniku seesmine kujunemine selleks oleks küps. Kui maalija eluaeg on meisterlikult maalinud natüürmorte, siis ta ei saa järsku kuigi head sõjamaali, ajaloolise sisuga kompositsiooni anda, opereti näitleja ei saa väärikalt esineda sõnalavastuses jne. Sisemist kohanemist on vaja, sellelaadilist annet on vaja, ja sellekohast ettevalmistust on vaja, vastava ajastu mentaliteedi tundmist jne. Muidu saame vaid kuivi lugemisi, tühje resonantsioone, asjatut vaimuvaesust, moodsama esinemisega kodumaiset indiaanlasejuttu ja halvemal juhtumel ajalooliselt jõuliste momentide lahjakstegemist me silmis.

Vaadake, mis oleme saanud meie Vabadussõja kujutamise nõuete täitmisest: M. Metsanurk kirjutas näidendi „Saunajaan“; see oli mõeldud tõsiselt ja tegevus oli viidud sõja taustale, aga teos kustus unustusse, sest elu oli selles ehitatud rohkem kavatsusele kui kunstilisele sügaväratundmisele. Ja Aug. Gailit, kes on õige tubli nipernaaditseja, lõi (varem kui teised haarates üldise soovi järele) oma „Isade maa“. Mis sai sellest? „Isade maa“ — säärane pealkiri nõuab sisult hoopis midagi muud, see on raske ja peaks haarama eeposena kogu meie iseseisvuse.

Kui meie vaatleme ringi, siis näeme, kuidas vabandavad ilmed seletavad, et loojail puudub veel õige distants, et Vabadussõda õieti sügavnähtult kujutada. Kui asi on nii, miks siis loojad nii väga kipuvad asjade kallale, mis on üle nende jõu.

Ma arvan, meie teeme oma loomingule kahju: kitsa patriotiseeriva nõudmisega, et tehke nii ja seda, ning loojate agarusega selle täitma tõttamises, mis pole mitte nende osaks. Vaadake nüüd, kuidas ajaloolised romaanid tulevad kui seened pärast vihma: Metsanurk kirjutas, Hindrey kirjutas ja kirjutab, Mälk kirjutas, Saks tegi ja noorureid on küll, kes nüüd õhinal siirduvad ajalukku, ilma et ajalukku oleks varem sügavalt süvenetud. Ja kui palju selle ümber tehakse väikeste asjadega tegemist: mõni käib Peipsi rannas jalutamas, et saada vastavaid looduslikke meeleolusid, teised mõõdavad meetriga järvi ja ahervarsi ja võtavad seda kõike näilise tõsidusega. Kui kõik on tehtud parima kunstimeelega ja looja südamega, aga siis kas või mõni hingekarjane tõstab häält, et muistne pagan-eestlane ristiusu vastu ei olnud nii ebaviisakas, siis tuleb autor ruttu korrektuuridega, sest egas meie esivanemad võinud palju teisiti olla, kui ärkamisaja leeripoisid köstri-toas! „Mikumärdi“ ajakohastati ka.

Ükski asi pole nii paha kui kirjaniku vankumine iseeneses ja üliarvestamine sellega, mis ühed või teised ringikesed soovivad. Kirjanik-looja tõuseb rahvale teenäitajaks, kui ta oma südame järele käib, sest ta süda tunneb sügavamini, muidu ta polekski kirjanikuks saanud.

Ma mõtlen veel teostele, mis meil rahvuslikkuse taotlusil on tehtud, aga just seepärast peamiselt on tühja joosnud, et asja juurde on asutud rohkem kui ülesande, mitte kui oma südamest tingitud vajaduse ja andekohasuse kallale. Ma it Metsanurk on meile annud häid olude ideelisi romaane käesolevast ajast. Kui ta kirjutas näidendi „C. R. Jakobson“, siis siirdus ta teisele alale, tahtis peale selle olla kuidagi veel lillederikas ja magus, nagu on moodsal ajal suurte meeste pidulised tervitamisid, ja välja ei tulnud muud kui Jakobsoni-aine äravesistamine ning hulga ajalooliste kujude ilmaegne lavanukustamine. Nii meie ei saanud sellest ei head kirjanidust, ei ka seda, et uued põlved sealt oleksid saanud mingit rahvuslikku südamekinnitust.

Olen pannud tähele, et ka arvustavais sõnavõttudes ei püüta nagu olla kõige otsejoonelisem, vaid hoidutakse teatud poosis, mis paistab hea nii ja teisiti. Kui kuidagi võimalik, siis ollakse vap- rasti väljas kunstilise loomingu vabaduse eest, sest kriitik peab ometi näitama, et ta peamis- t oma ülesandes pole unustanud. Nii oli lugu „Mare ja poja“ puhul, kus autor emaegois- miga (emaarmastuse asemel) ei suutnud saavu- tada seda suurtraagika veenet, mida taotles, ja seepärast halvasti mõjus ta võte, kus äraandjaks „ühest vanast naisest“ oli tehtud vanema auväärne lesk, kes muidu kui sümbol kehastas eneses meie rahva õilsamaid omadusi. Lavastaja kustutas selle „vanema lese“, aga arvustajaid oli küllalt, kes teost tundmatagi ütlesid, et sellele on liiga teh- tud, kui seda pole hinnatud puhtkunstilise mõõdu- puuga. Taheti näidata, et Tallinnas oleks nagu sel puhul taotletud mingit retsept-patriotismi, mil- lest kunst on üle. Kui aga hiljem ei saadud anda teosest head kunstilist hinnangut, siis jäädid vait, märkimata, et teose rahvustundeid puudutav mo- ment ongi ju tingitud teose kunstilisist-psühholoo- gilisist väheõnnestumisist.

Oi, kuidas siis võeti Per Gynt appi ja Šotimaa ning Kivi Seitse venda, et näidata, kuidas ka negatiivteetide kujutamine osutub rah- vusliku väärtloomingu hulka. Ainult unustati ära, et seal on elu negatiivsusi võetud ilma ajaloolise tõe viltukeeramata. Ma mõtlen, et rahvustunne ei ole ka nii tühine asi, et seda vaja salata oleks, kui kunstiline võime seda teose kaudu ületada ei suuda.

Palju rohkem kui Per Gyntist oleks selle küsi- musega seoses sobinud kõnelda Tammsaare romaanist „Ma armastasin sakslast“. Sest selles romaanis on meie inimeste üht negatiivset omadust käsitletud väga haaravalt. Et kuidas orirahvas meie verest pole lahkunud, arves- tatagu kõigiga, karjalapsest alates kuni suurimate härradeni! Et kuidas meist palju jookseb tühja, et püüame saada selleks, mille vastu muidu väit- lesime.

Minu kunstimeel ütleb, et siin on teosega tege- mist, mis seob, läbi tungib südamest, nagu ta sü- damest on tulnud. Ta probleem on otse eepiline, ta psühholoogilised süvenemised siduvad, ta vorm tihedam, kui väga paljudes Tammsaare teoseis. Ma imestan, et kunsti nimel siin rohkem on vaiki- tud kui soovitatav. Kas tasa-targu vaikimises pole siin rohkem süüdi see rahvuslikkus, milles süüdis- tati agaralt Mare ja ta poja „mittekunstilisi“ arvus- tajaid? Üks on kindel, et Tammsaare romaan meie rahva kirjanduses osutub väärtuseks, mida kõigile soovitan lugemiseks ja eneserevideeri- miseks.

Kultuuraasta on meile saatnud palju vaimu- elevusi. Tahaksin näha neid elevusi sirgjoonelise- malt rikastamas meie elu nende poolt, kes süda- mest peavad kõnelema.

XI RAHVUSVAHELINE OLÜMPIAAD 1936

Nüüd, kus kogu Eesti spordihuvilised elavad olümpia tähe all, on ajakohane heita põgusat pilku olümpiamängude ajaloole ja saabuvale Berliini olümpiaadile, mis oma ulatuselt ja organisatsioonilt töötab üle trumbata kõiki seniseid.

1936 on olümpiamängude aasta. Lõikusekuu esimesel päeval koguneb Berliini kaheks nädalaks viiekümne rahva noorsugu, et rahulikus spordivõistluses katsuda jõudu üheteisega.

Iga nelja aasta tagant kogu spordimaailma poolt peetavad olümpiamängud on antiigi pärandus. Mängude nimigi põlvneb Olympos'elt Kreekamaa mäetipult, mis olnud jumalate kojaks. Ürikute ülestähendused Olümpias, Lõuna-Kreeka pühas paigas, peetavate võistlusemängude üle, ulatuvad tagasi aastani 776 enne Kristust. Delphi oraakli käsul peeti neid mängu iga nelja aasta tagant. Heerolidid kuulutasid kogu tolleaesges kreeka maailmas algavat jumalarahu — ja selles vaheerahu ja üksmeele õhustikus peeti võistlused, millest atleetide kõrval võtsid osa ka kunstid ja teadused. Need mängud moodustasid tolleaegse seltskondliku ja kultuurielu kõrguspunkte ja tulla võitjaks olümpiamängudel oli helleenile kõrgeim mõeldav edu. Kogukonnad püstitasid võitjate auks veel nende eluajal mälestusmärke ja suurimad laulikud ja kunstnikud ei pidanud paljuki neid ülistada nagu jumalaid. Olümpia oli nõnda mitte ainult sportliku, vaid ka üldse Kreeka elu tähtsamaid keskusi. Alles Room ja kristlus lõpetasid sajandeid läbi peetud traditsiooni.

Olümpiamängude idee taasäratajaks uusim ajal sai 40 aasta eest prantslane Pierre de Coubertin. Toetudes antiigi traditsioonile peeti uue aja esimest olümpiaadi a. 1896 Kreekamaa pealinnas Ateenas. Vähesed rahvusvahelised üritused löid nii hiilgavalt läbi kui olümpiamängud. Neid peeti reeglipäraselt kuni Maailmasõjani: 1900 Pariisis, 1904 St. Louis, 1908 Londonis ja 1912 Stokholmis. 1916 pidi järgnema Berliin, kuid Maailmasõja tõttu olid järjekordsed olümpiamängud alles 1920 Antverpenis. Sellele järgnes teiskordselt Pariis 1924, Amsterdam 1928 ja viimati Los Angeles 1932, kus olümpiamängud peeti suurima toredusega.

Kahe kuu pärast kogu maailma noorsugu koguneb taas viie rõnga tähe alla, mis sümboliseerib viie kontinendi ühtlust. Olümpia kellal seisab seekord deviisina: „ma kutsun maailma noori.“ Kui veel mõni kahtleb spordi üleilmsuses, siis olümpiamängud, mida ei suuda takistada ükski vastukihutustöö ega sõjaohtki, veenavad spordi aina suurenevas tähtsuses üleilmse tegurina. Kahtlemata see tegur seisab rahu teenistuses, sest sellise ulatusega kokkutulek loob ligemaid sõprussidemeid üle traataadade ja riigipiiride ning soodustab rahvaste omavahelist mõistmist valeinformatsioonidest kubiseval ajal.

Kõikide märkide järgi otsustades tänavused olümpiamängud töötavad ületada seniseid nii ulatuselt kui ka organisatsioonilt, mis ju sakslaste lemmikalaks. Üle öö ehitati Hitleri käsul maailma suurim spordistaadion vastavate sildade, uulitsate ja jaamade.

Staadionile enesele mahub 100.000 inimest, peoluhale 400.000 ja Eckarti nimelisele vabaõhulavale, kus peetakse olümpiaadi kunstiline osa, 20.000 pealtvaatajat. Olümpia kandidaatide meespere leiab ulualust eriti seks otstarbeks ehitatud 160 hoonest koosnevas „Olümpia külas“, kus igale rahvale püütakse pakkuda kodumaisile vastavaid elamistingimusi. Naised paigutatakse uude „kameraadsusmajja“ riigispordiväljakul. Et turistid ära ei eksiks oodatavas rahvasterändamises, seks on kogu Berliin kaetud informatsioonibüroode ja keelioskavate turistidejuhtide võrguga.

Üksteistkümmend päeva enne olümpiaadi avamist süüdatakse olümpiatuli läätsa abil päikesest ja kantakse üle Olümpias asuvale altarile. Siit, olümpiaidee lähtekohalt, kantakse see tuli kümnepäevases teatejooksus tõrvikutega kilomeeter kilomeetrilt tänavuseaastase olümpiaadi kohale. Viimased 12 kilomeetrit moodustavad n.n. „via triumphalis“ ja on 1. augustil rikkalikult ehitatud. Siis hakkab lööma olümpiakell, millele järgneb rahvusmeeskondade sisserändamine. Rahvusvahelise olümpiakomitee esimehe avakõne järgi kuulutab riigipea mängud avatuks. Aupaukude kõlades tõuseb masti olümpialipp viie rõngaga.

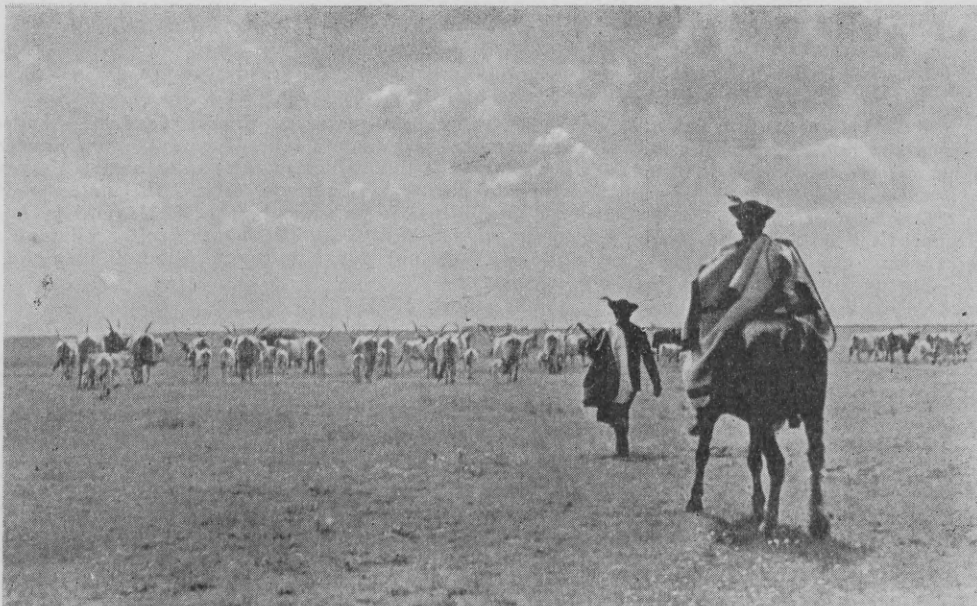
Postitud tõusevad õhku, viies kõigisse maailma nurkadesse teate olümpiaadi algusest. Tõrvikutooja saabub ja süütab olümpialeegi Kreekamaalt joostes toodud tulega. Orkestrid mängivad olümpiahümni. Siis võisteljad annavad olümpiavande: „Meie töötame võistelda ausalt ja reeglitekohaselt. Meie võistleme oma rahva auks ja spordi kuulsuseks.“ Nõnda algavad 1936. a. olümpiamängud.

Olümpiamängud tahavad olla mitte ainult rahvusmeeskondade võistlusteks üksteisega, vaid ka rahvaste ühisvõistluseks kõrgema kehakultuuri ja ülla spordivaimu ideaali poole.

G. J.

Foto Hinto

Pustas

Ungari-Eesti ajaloolisist ja kultuurilisist kokkupuuteist

Ei ole allakirjutanu sihiseadeks arutada neid hõimurahvaste kokkupuuteid, mis on toimunud aastatuhandeid tagasi, siis, kui hiljem laiali lennanud veri-vennad pesitsesid üheskoos veel Volga-mail. Sellest udutagusest ühendusest kõnelevad peamiselt ühised sõnad ungari ja eesti keeles, arvult paarsada. Primitiivsed sõnad — nii primitiivne kui tolleaegne elugi. Aga jätkem see. Tulgem eelajaloo hämarast välja ajaloo päikesepaistesse!

*

Nii kummaliselt kui see ka kõlab: Eesti on allunud kord Ungari kuningale! Selleks oli Erdélyi vürst Stefan Báthory, kes, kutsutud Poola troonile, vallutas Liivimaa venelastelt. „Magnus Dux Livoniae“ on vaevalt küll aivanud, et tema 5 aasta kestes (1582—1586) valitsevad rahvas oli Ungari sugurahvas. Oma vastureformatsiooni tendentside tõttu balti-saksa ajaloolaste poolt ebasümpaatsesse valgusesse asetatud valitseja on seda enam austust teeninud lihtrahvalt. On tuntud tema talurahva eest kostvad sõnad aadli maapäeval: „et vaene talurahvas on nende all nii armetult rõhutatud ja nii julmade koormatiste ja trahvidega koormatud, mille sarnast kogu maailmas, isegi paganate ja barbarite hulgas pole kuulnud.“

„Dux Livoniae“ kõige kaugem käik Liivimaale ulatus Riiga. Praegusele Eesti alale pole ungarlasest valitseja kunagi saanud.

*

On viiteid, et eestlasis voolab ka ungari verd. Nende ungari sõjameeste verd, kes sõdade järgi ei pöördunud kaaslasega tagasi koju.

1708. a. mässas katk Saaremaal. Valjala kihelkonnas hukkusid kõik — järgi jäi ainult kaks inimest: üks talumees ja kirikuõpetaja tütar Gertrud. Kirikuõpetaja nimi oli Georg Carponai ja ta oli ungarlane. Gertrud langes talupojale kui ainsale mehele kaela ja kuna polnud ühtki õpetajat ega tunnistajat, pühitsesid nad oma pulma kui esimesed inimesed paradiisis. Ometi sattus vaene Gertrud mõned aastad hiljem seotõttu kiriku häbipinki.

Selle liigutava loo on võtnud Aino Kallas oma „Gertruda Carponi“ põhjaks. Ta tähendas, et rahvapärimuse järgi on praegune kihelkonna rahvas, umbes 5000 inimest, selle paari järeletulijad. Aga Kallase Gert-rudas on ungarlase vere asemel saksa veri ja Valjala rahvas nii siis saksa-eesti segu.

*

Ungari-Eesti kultuuriline otseühendus algas ülikoolide kaudu. Kuigi Ungari kõrgeim õppeasutus pärineb juba 14. sajandist, on praegune Budapesti ülikool rajatud alles 1635. a. Viimasest kolm aastat vanemal Tartu ülikoolil on juba tegevuse algaastail olnud külgetõmbejõudu mitte üksi naaber-rahvaile, vaid kauge-male lõunassegi. Teame, et 1636. a. on kaks Ungari teoloogi õppinud Tartus, 1643-ni on tulnud säält iisaks kolm üliõpilast ja 1692—1710 on tervelt üheksa Ungari ja Erdélyi saksi teoloogi otsinud üles Tartu kuulsa ülikooli.

Ungarisse õppeteile läinud eesti üliõpilasist on ilma sõjani teada ainult kaks nime: Julius Mark, praegune soome-ugri keelte professor ja Villem Ernits, eradotsent.

*

Ei tea keegi, kas need kümmekond Tartu alma materisse sattunud madjarit on võtnud vaevaks õppida ka eesti keelt. Vaevalt küll: eesti keel oli selleks liiga põlatud pärisrahva keel. Aga esimene ungarlane, kellest teame, et see eesti keelt oskas, oli Ungari kee-uuuri ja reisija Anton Reguly, kuigi Reguly 1840. aastate paiku ainult lühemat aega Eestis viibis, rääkis ta K. E. v. Baeri teatel eesti keelt nagu sündinud eestlane. Vastolus Soome teadlastega, eriti riiumeeste päämehe Ahlquistiga, sai Reguly osaks seda suurem toetus — isegi majanduslik — Eesti põlvenevate teaduste poolt. Ja on öeldud, et Reguly näit. ilma K. E. v. Baeri abita oleks vaevalt tõusnud soome-ugri keeleteaduse üheks teerajajaks.

*

Silmapaistvaks tähiseks Ungari-Eesti vahekorras on kuulsa Ungari polühistoriku Paul Hunfalvy teekond läbi Baltikumi 1869. a. Tema kahekõitelist teost „Utarás a Balt-tenger vidékein“ on peetud eesti rahva kultuur-ajaloo avastajaks, nii keeleliselt, etnograafiliselt kui ka geograafiliselt seisukohalt. Hunfalvy jõudis Eestisse siis, kui ärkamisaja lained kõige kõrgemale käisid. Oli parajasti esimene laulupidu ja Ungari teadlane võõrut-see isa Jannseni külalisena. Ta tundis eesti keelt ainult raamatute ja grammatikate järele, kuid siiski sellisel määral, et võis vaevaga laulupeol vestelda. H. Rosenthal on eriti tähtsaks pidanud tema kõnet, mis ta ühel pärast-lõunal Jannsenite perekonnas Sm.-ugr. keeleteadusest pidas.

Hunfalvy reisiraamatu esimene osa on pühendatud täieliselt Eestile, motoks eesti vanasõna: „Mõnda on

nähtud, viimane on nägemata“. See on soojuse ja huviga kirjutatud raamat, täis austust eesti rahva imestamisväärse püüdlikkuse vastu, mis on säilinud sajanditepikkuse surutise kiuste.

Pärast sõda muutus Ungari-Eesti kultuuriline ühendus virgemaks kui kunagi varem. Aga ikka jäid selle kandjaiks teadusemehed. Tartu Ülikooli kujunes Eesti ülikooliks põlvneud meil veel välja kujunenud oma teadlaste generatsioon. Tuli pöörduda välismaa silmapaistvamate jõudude poole ja rakendada need eesti teadlaste-põlve arenemiseni ülikooli tööle. Nii kutsuti muu hulgas Ungarist administratiiv-õiguse professoriks István Csekey, geograafia professoriks Mihály Haltenberg ja ungari keele lektoriks Elemér Virányi. Neist tuleb tähtsustada eriti Csekey'd ja Virányi't kui suuri ungarieesti sillaehitajaid. Piirdumata ainult ülikooli-loengutega, on need tulise sugurahva tulised pojad pidanud oma kohuseks populariseerida ka oma kodumaad Eestis ja Eestit oma kodumaal. Eesti suur populaarsus Ungaris on esijoones nende teene. Juba Eestis olles, aga ka hiljem Ungarisse tagasi siirdudes on nad lugematute kirjutiste, kõnede ja raadioettekannete kaudu kandnud Eesti nime Ungari kaugemaisse kolkaisseni.

Csekey asutas Tartu Ülikooli juures Ungari Instituudi, mis on andnud välja rea eri-toimetisi. Tema lahkudes sai selle direktoriks József Györke, praegune ungari keele lektor Tartus, kes Ungari-Eesti suhete süvendamise kõrval on jätkanud pidevat teaduslikku tööd sm.-ugri keeleteaduse alal.

Ainult ungari nimed, ainult ungarlaste sidemed Eestiga! Kas siis kõnesolevate sugurahvaste kultuuriline suunaaitaja osutab ainult Ungari poolt Eestisse? Kaugeltki mitte.

Ungari-Eesti kultuuri-ühendusel on ka eestipoolseid kandjaid. Aastal 1892 elas Harry Jannsen pikemat aega Budapestis ja toimetas Vikáriga koos „West-Östliche Rundschau'd“. Umbes samal ajal viibis Ungari päälinnas Mihkel Veske, siis juba Kaasani ülikooli professor, kes Vikáril Ungari keelt õppis ja viimasele eesti keelt õpetas. Nädalapäevad oli Vikári külaliseks Oskar Kallas. 1912. ja 1924. a. elas Ungaris prof. Julius Mark, kes õppis täielikult ära ungari keele ja kel on eestlastest kõige suuremad teened Ungari-Eesti kultuurilises ühenduses. 1914. a. andis ta välja „Ungari antoloogia“, mis sisaldab ülevaate Ungari kirjandusajaloost ja toob valiku reallt ungari kirjanikelt, on üldtuntud tema meisterlik tõlge Molnári „Paaltänava poisid“, mis ilmus juba II trükis. Oma suurte teaduslik-

kude teenete eest valiti ta Ungari Teaduste Akadeemia auliikmeks ja annetati talle Ungari kõrgem aumärk.

1912. a. viibis Villem Ernits pool aastat Ungaris ja õppis ungari keele ladusalt kätte. Hiljem on viibinud me teadlastest Ungaris veel prof. J. Mägiste ja A. Saareste, kes valdavad samuti ungari keelt. Viimane neist pidas moodunud aastal Budapesti ülikoolis loenguid eesti keelest.

Budapest, 1936.

F. Oinas

E. Järve puulõige A. Jakobsoni novellikogust „Reamees Mattias“

T-ü. „MAJA“

TARTU, SUURTURG 3.
TEL. 400

Täielikum

FOTO kaupade valik: Zeiss-Ikon, Agfa, Kodak, Ihage j. t. kaamerad ja tarbed.
JALGRATTAD: Brennabor, Wanderer, Rudge, Noris, Derby, Estonia jne.
MOOTORRATTAD: Ilmakuulsad Rudge, B. S. A., Triumph j. t.
AUTOD: Singer, Hansa, Hanomag, Diesel jne.
BÜROO ja **KIRJUTUSMASINAD**.

Täielikum radioaparaatide ja osade ladu.

Ehitusmaterjalide kauplus ja laod Tartus, Riia tän. 55, tel. 16-17.

Moodsa ülikooli idee

Ajajooksul uuenevad kõik olevused ja asjad selles ning teises ilmas. Midagi ei püsi paigal, kõik areneb ja muutub ajakohaseks.

Keskajal, nagu teada, olid ülikoolid kloostrite juures. Siis ei näinud tollaegne tudeng muud kui kitsaid konge ja pühakupilte — seepärast ongi see teadus nii vilets, mis sealt pärit. Nüüd on ülikool küll lagedal linnas ja tudeng ise nagu kõik muidumeesterahvad, aga veel ei ole areng lõpuni jõudnud. Ja see läheb lähemal ajal nii nagu järgneb allpool.

Anno Domini MCMXXX saadetakse kõik ülikooli osakonnad sinna, kus üliõpilased saavad oma erialaga kõige rohkem kokku puutuda. Siis lähevad usuteadlased eesti kahte kloostrisse ja mõned Tallinna konsistoriumi juurde, sest Tartus ei ole neil midagi õppida oma erialalt, pealegi on ülikooli kirik ilma tornita ja ei anna üldse kiriku mõõtu välja. Seal sees õppinud jutlustajast ei saa kunagi korralikku torniga kirikus jutlustajat.

Õigusteadlased lähevad muidugi kohtutesse laiali üle maa, siis veel vangimajadesse, politsei prefektuuridesse, mõni ajakirja „Õiguse“ juurde jne. Majandusteaduskonnast viiakse suurem osa Tallinna sadamasse kaubanduse ja majanduse praktikat pealt vaatama, siis osa teistesse, näit. Mustvee sadamatesse, raudteele kaubarongide konduktoriteks, transportfirmade käskjalgadeks jne.

Kõige lihtsam on arstiteadlastega. Kliinikutes olek on iseendast mõistetav, kuid siis peab iga haige kodanik end otsekohe meldima vastavate võimude juures, mille peale talle üks arstiteaduse tudeng õppeotstarbel koju läheb ja valvab, kuidas haigus areneb. Peale haiguse kadumist ei tohi ta aga selle kodaniku juurest lahkuda, vaid peab sinna edasi jääma, et uurida, kuidas terve inimene võiks haigeks jääda ja kuidas tuleks teda selle eest hoida. Sest ei pea mitte haigeid arstima, vaid tervetelt haigust ära hoidma, nagu ütleb vanasõna. Ainult peale kodaniku surma ja matust võib üliõpilane tema majast lahkuda. — Kui noor arst niimoodi umbes 10 inimest on sünnist surmani läbi valvanud, siis saab ta tegevarsti tunnistuse kätte.

Kehalise kasvatuse üliõpilastel tuleb asuda aga söögimajade ning saunade juurde. Samuti saadetakse rohuteaduse üliõpilased rohumaadele tegelikku töösse.

Kõige raskem seisukord jõuab siis kätte filosoofiateaduskonna inimestel, kuna see koost hoopis lahutatakse. Kõik keeleteadlased peavad minema vastavalt keeltele välismaadesse laiali ja keeleõppimise hõlbustuseks võimalikult suurte lobi-sejate juurde, kelleks on enamasti naised. Et üli-

õpilaste kõlblust kõrgel hoida, selleks paigutatakse ühesoolised ikka omasooliste juurde. Raskeks see ei lähe, kuna ka keeli suuremalt osalt naised õpivad. Ladina, kreeka, ürgsoome, sanskriti jne. keelte õppimine muidugi keelatakse, kuna sellest mingit tegelikku tulu ei ole. — Kunstiajaloolased asuvad Raadi muuseumi, rahvaluulet õppijad vanade laulu-eitete juurde, etnograafid moeateljeedesse, muinas-teadlased linnamägedele, pedagoogid alg- ja keskkoolidesse ning teiste üliõpilaste lähedale, et jälgida nende pedagoogika käiku, esteetikud kohvikutesse jne. Filosoofid saadetakse muidugi ära üksildusse — kohad on esialgu lahtised, kirjandusteadlased trükikodadesse, et näha, kuidas kirjandust tehakse, ja lõpetamise eel kirjanikkude poole koju viimsele seminaritööle. Ainult ajaloolased pääsevad terves koosseisus pealinna, et lähedalt hästi teraselt tähele panna, kuidas riigis ajalugu tehakse.

Teine raske teaduskond on matemaatika-loodusteaduskond, mille üliõpilaste paigutamise-ga haridusjuhid jälle suurt tarkust üles peavad näitama. Üldiselt lähevad loodusteadlased muidugi loodusesse ning matemaatikud hakkavad asendama kauplustes ja büroodes arvemasinaid ning arvelaudu, et sellega ühtlasi leida töövõimalusi tööta haritlastele ja vähendada masina ülevõimu. Spetsiaalselt aga saadetakse zooloogid ühes loomaarstidega eksporttapamajadesse, siis lihunikudeks, karjaravitsejateks jne., kuna putukateadlased saadetakse Sirtsis soosse. Geograafid ja maadeteadlased pannakse ametisse vedurijuhtideks ja vori-meesteks, et nad maad hästi tundma õpiksid. Täheteaduse uurimine aga likvideeritakse, kuna meil mingisuguseid tähti ei ole: ei kino, teatri, kirjanduse, spordi ega muul alal.

Loomulikult läheb põllumajandusteaduskond maale põllule; kes saakski linnas õppida mulla-teadust, kalandust, piimandust jne.? Selleks tuleb üliõpilased saata kaevandustesse, kraavitöödele, kalurite juurde, lehmalautesse jne. Samuti lähevad metsateadlased Alutagusesse, et seal metsades oma õppetööd praktiliselt ära teha.

Nii sünnib varstisaabuva ülikooli ümberkorraldusega, mis kahtlemata tuleb kultuuri heakäekäigule suureks õnnistuseks. Pealegi vabaneb siis Tartus suur hulk majasid ja ei ole siin mõtet enam mitu aastasada uute ehituste püstitamisega vaeva näha ega raha raisata. Siis ei saa ka meil — ega mujalgi — enam olla vägikaika vedamist ülikooli asukoha pärast, kuna ei saa olla Tartu, Tallinna, Kapa-Kohila ega Sirtsis ülikooli, vaid üks Rahvuslik Eesti Ülikool — üle kodumaa. **Nemo**

TRAKTAAT ARMASTUSEST

IV *)

ohtuliku lahutusotsuse ettevuristamisega nägin äsja lõppevat kaheksa aastat kestnud abielu, mis pidi olema tugevam kui surm ja pidalitöbi. Kui kergelt hingas mees koduteel, õrnalt hoides oma endist naist käevangus! Armuline

proua ei mäletanud teda juba aastaid nii galantsena. Silmi pilgutamata maksis ta restoranis ekstrakseri ja haneprae eest. Õnneliku naeratusesga proovis parketil uusi tangosamme ja siis abikaasad siirdusid üksmeelselt hotelli. Kohe mitte ei saanud seda jätta tegemata! Inimesed, kes vägikaikavedamisega mürgitasid iga vaba tunni abielus, olid nüüd teineteisele tähelepanelikud, õrnad, mesinädaldavad — naine looritatud meeldivasse vaikusse, nagu äikese ootel lõõskav suveöö, mees särav, jutukas ja avar. Ja selleks oli tal küllaltki põhjust. Oli see ju suurepäraseim hüvitus taignase mineviku eest: — et seni vastuvaidlematult sarvitatü võis kõigi mõnusustega sarvitada oma — mitte enam omastava — naise praegust kallimat. Nüüd naeris see, kelle üle traditsiooniliselt naeravad operett ja seltskond — ja paremini naerab teatavasti, kes naerab viimsena.

Mitte kõigile saatus ei kingi elutarkust nii odavasti, viiekümne krooni eest jumalikult-ükskõiksest ametitalitava kohtuniku nõiavõimu kaudu. Suurem osa käib eluõhtuni abielus, mis ei ole eluabiks, nagu kunagi sarvilised käivad ikkes, — kord üks, kord teine ikke ots maas.

Ei siin suuda miskit alglemme — juba ammu vettind viisk, millest läbi nõrgub igapäevase töö külm vesi. Kuna abielu ei kesta ainuüksi öösel, vaid ka päeval, argipäeval, siis selgub peagi, et partner „ei saa sinust enam aru“. Pirisev majapidamine võtab melodraamalt näiteseinad ja tujude pöördlava nihutab publiku ette stseene, mis olid mõeldud ainult proovina. Oma eluruum tundub jäävat väheseks ja nii hakatakse käima abessiinaretkil teineteisesse.

Teadmata, et abielu peakarakteristika ongi selles, et tas kõik paratamatult läheb teisiti, kui on kujuteldud enne — hakatakse süüdistama teineteist sissevedamises. Eriti teevad seda naised. „Sa ei armasta mind!“ on nende sagedasem nutukramp, kes peavad armastuseks katset imeda mehe üdi kontidest, kuna neil enestel see puudub. Nad unustavad, et abielu peab olema eluabiks ja või-

maldama mehele ajada mehelikke asju: naine, kes teeb oma abikaasast endale meeltejahutajat, kaotab oma partneris mehe, sest lõbustamine ei sobi mehe ametiks.

Ehtis lembeseos sellevastu on kahe helduri, kahe — öelgem — kuninga pidev külasolek teineteise man, kus kogu aeg vastastikku vahetatakse kingitusi, kuid ükski ei tohi segada teise valitsus-asjadesse. Kunagi — romantilisil nooruspäevil — mõtlin, et abielu on kahe inimese täielik ühtesulamine, hiljem nägin, et ka parimal juhul see ühtesulamine on teostatav ainult sel teel, et kahel kehal tekib ühine (tugevam) pea — ja see peab siiski põhiliselt üksi olema). Kuid üksindus, kas see pole mahajäetus partnerist, on siiski talutavam kui too igavene üles-alla hõljumine kahekesi, mida suur Dante „Inferno“ viiendas laulus on nii geniaalselt võtnud võrdpildiks.

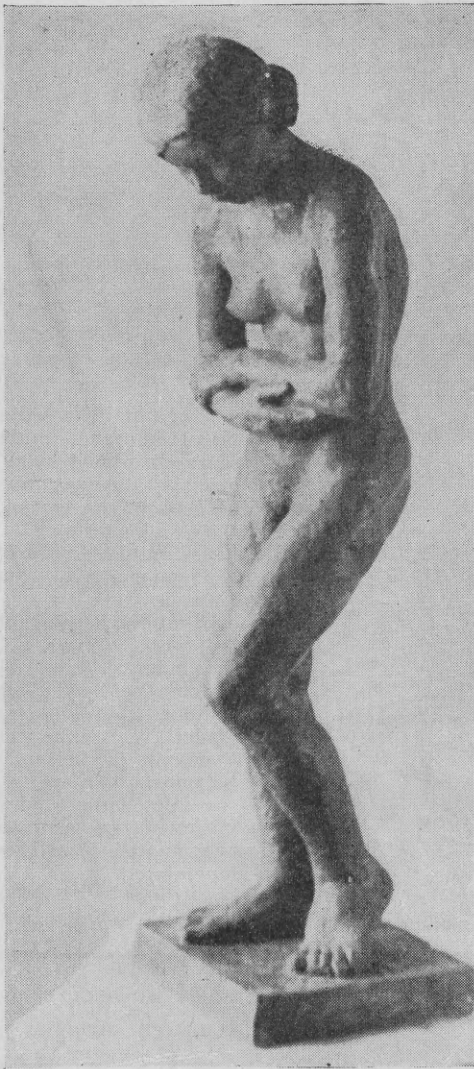
bielule uusi varjundeid võimaldab vanast ajast päritolev ebausik, et nn. armukadedus on midagi vooruslikku ja mitte ainult madalamate tundmusekeste pinnaletõus ja pidurite nõrkus. Aga ega ka „kõrvalehüpped“ ei suuda lahendada umbset õhku abielukarbis, kuna kodu seinad

ju ei avardu. Ja kuidas saaks ka kvantiteediga asetada kvaliteeti? Vähe on naiti, kellele truudusetus istub nagu uus kevadkübar, enamik pigemini kõnnib sel libedal teel nagu lehm jää. Kuid ei õnnestunud ega ebaõnnestunud kõrvalehüpped ei paranda elu keskust — abielu. See jääb õõnsaks, ja õõnsaks jääb see seepärast, et on lootusetud kõik katsed saada positiivse summa nulli lisamisega nullile. Võita elu mängus on üldse raske, kuid võimata on võita ilma panuseta. Ning just seda katsetavad jonnakalt paljud paarid.

Kuigi abielu kui seotumast ajast päritolev institutsioon paljastab nõnda lähemal vaatlusel tuhat üks küsitavust, siiski eelistaksin püsi-vahekorra ühisvedurit kuramaažide keerlevale põhjata tünnil. Ainult mõistaksin abielu all mitte iga rendilepingut mehe ja naise vahel, vaid ühes nõudliku, kuigi isiklikult õnnetu Nietzschega mõistan õige abielu all kahe inimese tahet saada koos enamaks kui nad on igäüks omaette.

Omalt poolt lisades, et sellestki tahtest on vähe, vaid partnerid peavad ka tõesti võrdsed olema. Abielu on kui sild. Aluspostid peavad olema võrdsed, muidu sild saab kõver.

*) Vaata „Tänapäev“ nr. 1 ja 2 — 1935.

Kunstikool „Pallase“ õpilastööde näitus

Tartus, 17. maist 17. juunini.

Iga-aastastel kunstikool „Pallase“ õpilastööde näitustel on keskmine tase olnud kord kõrgem, kord madalam, olenedes osavõtjate andematerjalist. Käesoleva näituse väljapanekutes näeme palju algelist väljaspool algklassigi, mõne väljapaistva maalija, joonistaja või graafiku ning mõne üksiku, kes võiks juba olla kooli lõpetanudki, kuid sensatsioonilisi jahmatamapanevaid andi mitte ühtegi.

Välja on pandud maale, visandeid, skulptuure, akvarelle, graafilisi töid, kostüümiskitse. Silma torkab, et graafika alal töötavate õpilaste arv on sügisest peale uue noore õpetaja Hando Mugasto mõjul tõusnud endisest 7—8-st tervest 17-ni. Graafika paistabki olevat kõige tugevamalt ja ühtlasemalt esitatud ala. Tähelepanu äratavad siin B. Lukatsi söövendid, mis osutavad peent maitset, kultuuri ja fantaasiat. Samuti A. Veeberi naisportreed, millest prl. Johanson oma vääril esiletõstmist huvitavalt rõhutatud päa ja käte partiiga. Mainida võiks graafikast veel E. Rüga värvilist puulõiget, samuti P. Aaviku ja K. Pärsmäe üksikuid väljapanekuid.

L. Sõberi, A. Veeberi, B. Lukatsi ja R. Sagritsa töid

R. Sagrits: Männid

Kogu näituse väljapanekuist jä-
tavad küpsema mulje maali alal
säärased nimed nagu K. Pärssi-
mägi (tugeva värvimeelega ja
tundeliselt edasiantud portreed), J.
Võerahansu, L. Mikk (paar
õnnestunud kompositsiooni), E.
Kauping, R. Sagrits, P.
Aavik.

Skulptuuri alal töötavad edu-
kalt L. Sõber, E. Roos, A.
Jasmin j. t. Töörõõmasid ja
andemeelseid asju kohtab ka akva-
rellides, kuid kõik, nagu muudelgi
aladel veel ikka ülesande ilmet
kandvalt ja ülesandest kõrgemale
nägemist õieti vähe. Ent on ju
see alles õpilastööde näitus, seega
küsimuste ja vastuste näitus. „Mi-
nalisemate“ kunsti ootame sügisel
lõpetajatelt.

L. K.

Tõrva

oma ilusa looduse ja vaheldusrikka ümbrusega on sobi-
vamaks suvituskohaks loodusarmastajaile ja tõelist rahu
ja puhkust vajajaile.

*Sporti- ja tennisplatsid. Veespordi võimalused.
Pargis suvemuusika.*

Soodsad, odavad linlikud elamisvõimalused.

AUTOBUSEÜHENDUSED: Valga ja Pukaga 2 korda päevas.
Viljandi ja Abjaga 1 kord päevas.

Lähemaid teateid saab Tõrva linnavalitsuselt kirjalikult või
telef. 14. Suuremaid pansione O. Reisenbuk, Puiestee 2, Tõrva.

O+LUTS RÜGIP

Linoollõiked A. Peerna

(Järg.)

Ja köster saabki Joosep Tootsilt ilusa vastutuse oma maaparanduselaenule, sest on ju täiesti ükskõik, kas paberile kirjutab alla mees või naine, kui nende varandus pole lahutatud; sest miski muu kui õigus maksab nihästi siin kui seal. Just sel allkirja andmisel meenub Kentuki Lõvile, kuis ta kunagi, natuke pärast maailma loomist, mangus allkirja või niinimetatud žiivot vanalt rasvalõualt Tõnissonilt. — Jumal tänatud, nüüd enam pole vaja selliseid käike! Nüüd õiendab kõik niisugused asjad Teele, kui Ülesoo omad neid üldse peaksid tarvitama. Aga, arvatavasti, pole neil üldse enam vaja käia vaatamas võõraste näppude allkirjade peale — Raja rikas talu!

Köster, see juba kaunis mossijäänud isand, saab selle mis ta tahtis. Ent saab selle uues majas, millal Lible on kadunud nagu uss mättasse; ta on kogu oma aurava riietusega tõmbunud vanasse tarre, istub seal kuskil nurgas ja närib vurrusid, lõdiseb, ohkab, aga ei suitseta: tubakakott ja tubakas on märjad nagu kõik teisedki asjad, mis läbimärjad. Köstriga ei taha ega kõlba tal istuda ühes ja samas ruumis.

Just see asjaolu puutub Tootsile silma. „Kus on meie hea sõber Lible?“ küsib oma noorelt ilusalt naiselt Teelelt.

„Ei tea,“ vastab noorik. „Ära ta siit kadus, aga kuhu ta jäi, seda ma ei tea.“

„Ega ta loll ometi läinud koju? — Meil töö alles tegemata!“

„Las ta pagan,“ vannub köster kurja — võib-olla, et esimene kord elus — „läks sinna kuhu tahab! Ons meile teda tarvis?“

„Siiski,“ tõuseb Toots vaikselt ja nii umbes vabandava naerutusega oma istmelt, „ta oli mu üpris tragi abimees, kui mul oli rasked ajad, enne sõda. Ta oli mulle abiks nõu ja jõuga. Ega ma teda ometi pea heitma kõrvale nagu lõhkist pada, kui Ülesool nüüd on kõik asjad korras?“

„Ega ma ei räägi sellest!“ heidab köster käega, kuid koguni ei ütle, millest ta siis õieti tahab rääkida. Mõle-

mad, nihästi Ülesoo peremees kui ta nainegi saavad asjast aru, naeratavad vastamisi vaevalt märgatavalt, kuid vaikivad — köster, olgu kes ta on, siiski veel elab nende mälestuses suure, suure isandana kogu Paunveres.

„Lähen minutiks välja,“ võtab Toots ukselengi; sa Teeleke, keeda kohvi ja anna köstri-härrale veidi maitsta me koduveini.“ Ja käsi lingi küljes: „Või tee nii, kuidas arvad. Aga kui sul selleks tõesti pole aega, siis. . .“

Väljub tasa, otsekui kirikust — üldse on „sügis“ tema peale mõjunud masendavalt, ajuti pole tundagi endist meest — ning sammub vana maja poole. saapa-sääred porised, üks õlekõrs ikka endisis käharais õlekarva juustes. Tüdimus. Ja valu jalus. Pole enam see mees, kes oli enne. Tahaks nagu tahaks teha noorpõlvenalju, aga need naljad jäävad rippuma suunurkadesse.

„Kas teretasid teda?“ küsib poeg Leksi, säärilt sama porine nagu ta isagi.

„Mh-mh-mh,“ naerab Ülesoo noorperemees läbi punakate vurrude, „kuidas ma siis muidu sain?“

„Kas patsi löid ja pai tegid?“

„See jääb laste jaoks, kallid Leksike. Mina olen selleks juba liiga vana.“

„Kui vana sa siis õieti oled, isa?“

„Ole siin nüüd ilusti vait,“ ütleb isa. „Mängi! Ma tulen varsti tagasi, siis räägime edasi; praegu mul pole aega. Lähen vaatama, kas Lible on veel siin.“

„Siin, siin!“ kilkab poisike. „Ta on seal vanatoas. Ta vist magab. Istub nurgas ja. . .“

„Ja? Ja mis ta siis veel teeb?“

„Vannub köstrit ja sind.“

„Nii, või mind kah? Mispärast ta siis vannub mind?“

„Ütleb, et sina olevat lambapea.“

„Hea küll, aga mis sina arvad, Leksike, kui kõigil lammastel võetakse pea, mis neile siis järele jääb?“

„Mina ei tea, aga villad vist jäävad järele.“

„Mine kambrisse, ära külmetu!“ kätartas Toots. „Sinust vist küll saab samasugune võrukael kui mi-

nustki,“ uriseb endamisi lähenedes vanatarele. Ja veel kord seljataha: „Mine kambrisse, Leksi, ilm on väga halb. Ema kutsus sind!“ valetab.

Astub vanatarre — kõik on vana viisi; ainult nurgas teeb Lible mingisugust inisevat häält, nagu Toots seda enamalt on kuulnud vasikailt. „Noh,“ küsib viimaks, „kas andsite kätte?“

„Mis asja?“ ajab Toots silmad pungi. „Kellele?“

„Julk-Jürile?“ puudutab Kellamees oma sinkja ninaga terahunnikut. „Kas andsite Julk-Jürile oma allkirja?“

„Jah,“ vastab Toots vaikselt. „Teele andis, egas mina.“

„See ju on tubli kupatus ja ajab veriseks isegi sõrmeküüned, aga ühte ma teile ütlen, armas pererahvas, et selle asjanduse te ise ostate välja, ja veel suurte protsentidega.“

„Noh, mis siis?“ vaatab Toots aknast välja. „See on Teele asi. Tema varandusest annab paljuga välja maksta.“

Tekib võrdlemisi pikk vaikus, millal üks on maoli seal, kus ta on, kuna teine vahib aknast välja, pealtnäha ükskõikne, aga tagamõttes: „Kes teab milline ilm on homme?“

Sellal uustoas juuakse seda ja teist. — Köstril on käes, mida ta tahtis. Rápáne Leksigi jookseb väljast laua juurde ja ütleb:

„Ema, anna mulle kah!“

„Mis asja?“

„Ükskõik mida — mul on külm ja süüa tahaksin kah.“

Toots ise tuleb uude tarre tagasi ja ütleb ainult kaks sõna: „Jah, jah!“ Ja needki on peaaegu ühtemoodi.

See l pühapäeval on Paunvere seltsimajas suur pidu: kõne, koorilaul ja lõpuks loomulikult tants. Nii vähemalt seeisab kuulutuslehil. Rahvast tõttab seltsimaja poole üsna mehiselt. Maantee on tahenenud, kuid mõningad porilombid on siiski veel ilustamas meie ilu-

said maanteid. Arvatavasti kõik jalgrattad on väljas, sest on ajastu, kus iga kahe inimese jaoks on ostetud kolm jalgratast, järelmaksu peale ja nii edasi. Aga kui korraga sellest kuivavast porilombist kargab läbi üks mototsüklett, siis jalakäijail — keda muidugi on harva, nagu kodukäijaid — näod ja rõivad täis poriplekke.

Seltsimaja sees on kõik täiesti korras. Ainult seltsimaja ise on natuke veidravõitu: tema väliskülge pole vist küll värvitud ei enne tema saamist ega ka pärastpoole. Luitunud nagu vana prussakanahk.

Kuid näe, sinna tormavad Paunvere elanikud sel sügispäeval, sest Paunvere elanikei tõesti pole kuhugi minna oma töövaheaegadel.

„Joosep, läheme kah,“ ütleb Teele oma mehele, „täna on Paunveres pidu.“

„Võiks ju minna,“ kergitab mees õlgu, „kui mu õlad ja jalad ei teeks vigureid.“

„Oh, kulla Joosep,“ meelitab Teele, „võta süda rindu ja lähme, vaatame natuke aegagi, mis seal tehakse.“

„Madis! Kuhu põrgu see Madis jäi? Pangu hobune ette — me, vana Teeluška, sõidame sinna nagu kunagi suured saksad, ikka viimasel minutil, kas või tantsuks, eriti hästi tantsin mina oma vindunud jalgadega.“

„Pole sul häda midagi,“ surub Teele endale pähe moodsa kübara, mille muuseas kinnitab pika nõelaga juuste külge. „Sa lihtsalt oled viimasel ajal jäänud liiga loiuks. Liigu, tee motsiooni, küll näed, et tervis läheb paremaks.“

Väike Leksi tuleb tuppa, rápáne nagu ikka, ning: „Kas te hakkate ära minema? Madis pani hobuse ette.“

„Jah, me läheme emaga veidi Paunveresse,“ vastab Toots, „ja vaatame, kuidas see asi seal välja näeb. Küllap me sulle midagi magusat kaasa toome. Jää siia Madise seltsi, ole mõistlik, ega meie ei jää kauaks.“

Niisiis sõidabki võrdlemisi sõbralik abielupaar Üle-soo õuest välja, võttes suuna Paunvere seltsimaja poole.

(Järgneb.)

Viru rand – turismi- ja tööstusemaa

Kolm maastikuiluga võistlevat paika on meie väikesel kodumaal: üks neist on Saaremaa oma juurdekuuluvate saarte ning saarekestega, teine Võru järvede- ja mägismaa ja kolmas Viru kõrge kaljurand. Veel teisi huvitavaid kohti on: Läänemaa madalad luhad, õitsev ja viljarikas mulgimaa ning omapärane Peipsi rannik ühes põhjapoolse Alutaguse ja Narva jõega — aga need ei ole nii „klassilised“.

Viru rand on neist kolmest võib-olla kõige ürgsem oma ilu poolest. Kõrged, mitmekümnemeetrilised järsud metsikutesse põõsastesse kasvand kaljuseinad tõusevad üles sagedasti peaaegu vee servalt ja võimaldavad allakäiku merele ainult eriliste tõsteseadeldiste abil. Ning kui juhtub kaldal olema veel kaitseväge triangulatsioonitorn, siis võib kaldakõrgust arvesse võttes 70—80 meetri kõrgusele merepinnast ronida, kust avaneb erutav vaade kaugele merele, pikale rannavööle ja teisel asuvale Alutaguse soomadaliku algusele.

Raskeks aga meelikõitvaks kujuneb rännak jala piki Viru randa, mille omapära algab kaugel enne kõrgkallast, Harjumaa piiril. Juba Loksalt ja piiritusekuuningate külast Viinistust peale, mis asub Pärispera neeme — Eesti põhjapoolsema maatipu juures, võib alata selle matkaga, minnes edasi üle Käsmu, Võsu suvituskoha, Vergi, Mustjõe, siis läbi pika, rahuliku suvitusranna: Vainupea, Eisma, Rutja, Karepa vana rannalossi Toolseni. Jõudnud mööda Kunda vabrikuaalvest ja Letipea nukrast kadakate ja kivirägasest rannast algab Kalvi juures juba esimene kõrgekalda osa, mis tõuseb kuni 30 meetrini merest. Edasi langeb kallas Aseri juures, jätkub üsna madalana ja kaheastmelisena Rannu kohal, ning saavutab oma haritipu Saka, Valaste, Ontika, Toila, Oru, Voka, Sillamäe rannas. Õieti on kõrgkallas näha juba Kunda juures, kus ta aga kaugemal maa sees asub ja minnes V.-Nigulast mööda, merega rööbiti, alles Aserist tagapool, Rannul mere lähedale välja jõuab.

Et hästi tunda Viru rannikut ja ta elu mitmekülget palet, peaks õieti neljakordselt selle maa pikuti läbi käima. Esmalt jala randa mööda, siis Tallinn-Narva maanteed auto või jalgrattaga, missugune tee viib mitut puhku kõrgkalda äärelle, kuhu sinendab mere selg, siis raudteel Narvani, et näha Viru tööstusrajooni ning lõpuks — kõige tundmatut neist — mereteed, rannasõidulaevaga N.-Jõesuust tagasi. Mereltki paistab see kaljusein kõrge ja ähvardav, mis piirab vee serva, kuhu taha on peidetud maa.

See rannikumaa on seda väärt, et teda kaks korda edasi-tagasi läbi sõita. Huvitav on tõusta Munamäele, kust avaneb võimas vaade Võru künklikule maale, romantiline on Ristna juures õhtul näha päikese loojenemist, kuid nende muljete väärliline on vaade Toila kaldalt Soome lahele.

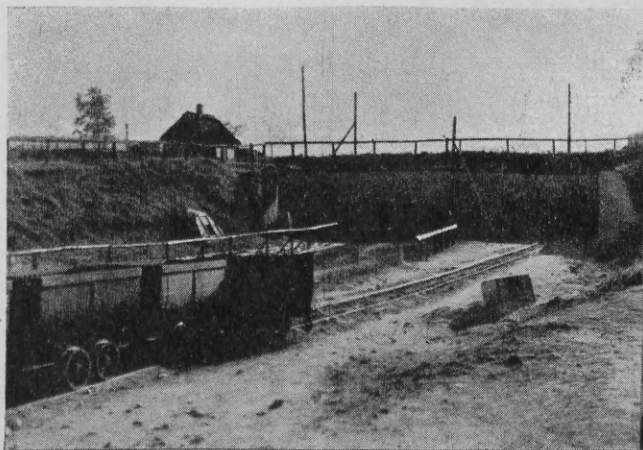
Agas Viru rannal on veel muudki väärtuslikku kui ainult looduse ilu. See rand, mis Toolse, Kunda ja Purkse ümbruskonnas oli üheks muinaseesti jõukamaks maanurgaks, kus asuvad Kunda-Lammasmäel Kirde-Euroopa kõige vanemad — 8000 a. vanused — inimasulate jäänused ja kust asustati arvatavasti kauges minevikus ka Soome, see on meie huvitavam mineviku-maa paljude vanade kalmete ja muinasmälestustega peaaegu iga küla juures. Kuid see maa on ühtlasi ka meie oleviku- ja tuleviku-maa, praegu eesti suurim töötusrajoon.

Kui seisatada Tallinn-Narva maanteel, kõrgel sillal, mille alt läbi käib Aseri tsemendivabriku raudtee, ühendades vabrikut Sonda jaamaga, siis võib siit avaneda kõige esmalt lääne poolt tulijale selle maa oleviku tähtsus. Tagapool, läänes, V. Nigula kirikutorni kõrvalt paistab Kunda vabrikuaalvesti paljude korstnate suits, otse vastu, sinetava mere taustal seisavad nukrad ja maha jäetud Aseri vabrikuhooned ja ees paremal tõusevad üle madala soometsa Kiviõli ja Küttejõu vabrikute hooned. Siin sillal tunnete esmakordselt, et see maa on eesti Ruhr, eesti tsemendi, metsa- ja põlevkivitööstuste keskus.

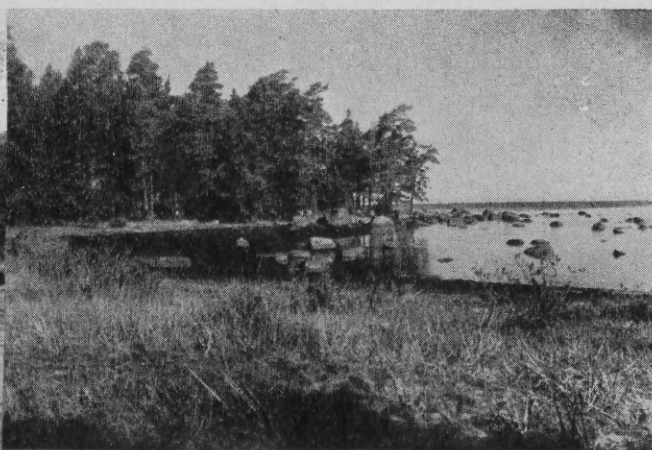
Vanasti oli see Tallinn-Narva maantee terve Põhja-Eesti elu telg, mille ümber keskendus ja koondus terve siinne elu. Kui aga 1870. a. valmis Peterburi-Tallinna raudtee, keskmiselt umbes 10 km. maanteest lõuna pool, siis tõmbas uus tee elu enda ümber kokku ja alles uuema aja mootorsõidukid annavad talle osa endisest tähtsusest tagasi. — See raudtee ongi tuisksoon, mille ümber tuksub terve Viru tööstusrajooni elu.

Eesti Ruhr algab õieti juba Kunda, Ubja ja Vanamõisa vabrikute ning kaevandustega, jätkub Aseri vabriku ja Sonda raudteesõlmega, edasi Kiviõli, Küttejõu, Goldfieldsi, Kohtla, Kukruse ja Sillamäe vabrikutega. Siin tööstusrajoonis on moodne tööstuselu sisse mürdnud Alutaguse vanasse, aeglase tempoga ja metsadetagusesse patriarhaalsesse ühiskonda — kõigi oma pahedega.

Ning allpool, lõuna pool sellest vabrikutevööst algavad lõpmatud sood, põlismetsad ja rabad nendesse kadu-

Kukruse kaevandus ja Vainupea rand

ERKA foto

Õhtune meri

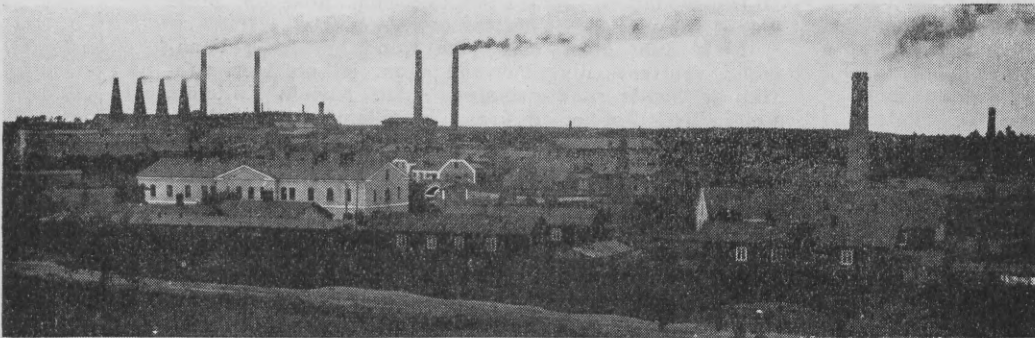
vate üksiktalude ja küladega. See on veel vana, endiseksjäänud Alutagune, millega tutvumiseks kõige parem on reis Sondast kitsaroopalisega Mustveesse. See reis on nagu tee läbi mineviku, ainult kolm küla asub selle 63 km. pikkuse raudtee ääres.

Viru vabrikutemaa lõppjaam on Narva, peale Tallinna meie kõige huvitavam ja armastatum turismilinn, kuna Viru rannal sama on Narva-Jõesuu, eesti moodsam ja suurem kuurort. See rahvusvahelisse kuulsusse tõusu eeldustega suvituskoht omab suurepäraselt supelranda, looduskauni ja romantilise ümbruse ühelt poolt kõrgkalda, teisalt N.-Vene piiriga ja kolmandalt turismilinna Narvaga. Kaugemaid seiklusi ja rännakuid armastajal pole võimatu isegi Soome saari, Suur- ja

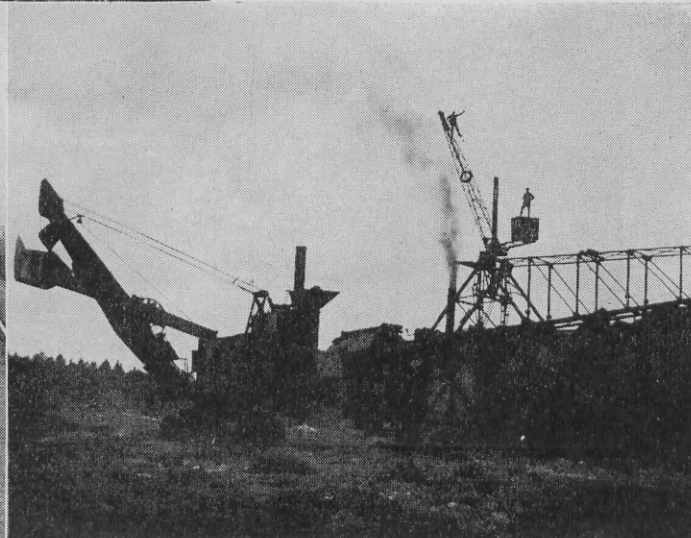
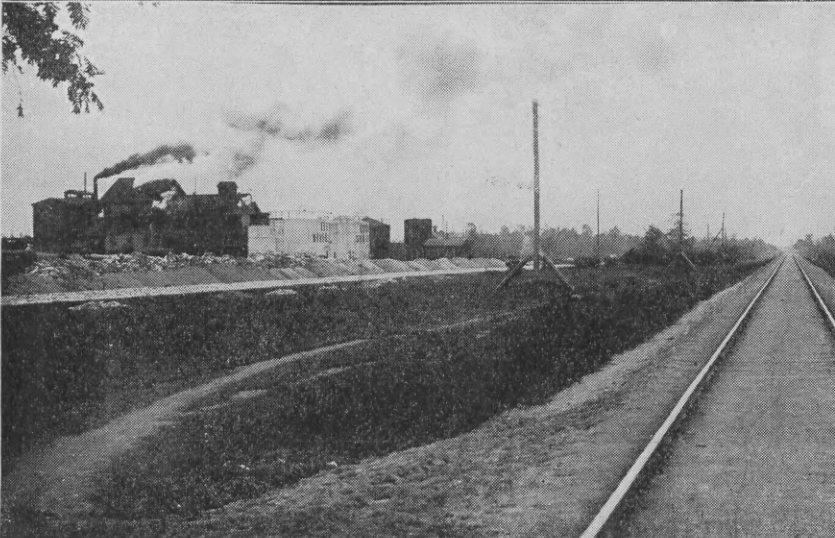
Tütarsaart külastada, või ette võtta sõit piki Narva jõge üles Alutaguse seljataha. Ei ole sellepärast ime, et Narva-Jõesuust on kujunenud meie ainus luksuskuurort, kus suveti on üle 7000 alalise suvitaja ja millega osalt võistelda võib ainult Pärnu.

Nii on Virumaa õige nägu, kui arvata maha ta lääne ja loodepoolne jõukas, kõrge põllukultuuriga osa: raudtee oma kiire elutempoga ning tööstusvõõga selle ümber ja kahel pool seda ürgne loodus, ühel Viru rand, paene ja vilets põllumaa ning teisel sood ja ääretud metsad Peipsi ja Vene piirini. Keskel moodne, kiire tööstuselu, kahel küljel aga võimas ja ürgne loodus, mis kokku rändurile palju huvitavat näha pakub.

R.

Vaateid Viru tööstusrajoonist: Kunda ja Kiviõli vabrikud ja Küttejõu kaevandus.

matkuri kiri

laua tagant

Moto: Andke meile kas või verekoeri. (Ühest vanast tarkuse- raamatust).

Reisimine meil on väga romantikavaene ettevõte. Reisimine iseenesest aga mitte.

Toopärast ootad, sõites ükskõik kuhu, suud silmad pärani, et näis, vast juhtub midagi erakordset, midagi, mis paneks südame kiiremini tuksuma ja pakuks hinge tarvilikku toitu.

Aga ei juhtu midagi. Lasciate ogni speranza...!

Ehk siiski. Rännates jala võib juhtuda, et kargab kuskil külatänaval aia vahelt karvane koeranäss ja enne kui suudate asuda kaitsepositsiooni, on teie püksid, alias undruk, parandamiseks ja paikamiseks kõlblikuks tehtud.

Tore, mõtlete, nüüd ometi läheb lahti. Nüüd ehk ilmub sealt kaskede alt sõstrasilmne tütarlaps, — ta on küll palja jalu ja sooja ilma tõttu kannab ainult kleiti, ent seda kodusem, seda võrgutavam ta on. Ta on kindlasti lõpetanud keskkooli, jah isegi ülikoolis on ta käinud, ning kõigile lisaks olete temaga kohvikus vahetanud tuliseid pilke. Ning nüüd tuleb toosama tütarlaps, meeldiva, kuid kindla häälega käsutab koera minema, enne talle veel kasevitsaga parajaid plaastreid andes, ning siis abiandvalt ja andekspaluvalt teie poole pöördues.

Teie aga kui tõsine džentlmen naerate ja kumardute: „oo, palun, see väike täpe! Ei vääri mainimist.“

Ja enesel ripub teil seejuures lõhkirebitud püksitatumik maani.

Siis aga tuleb tüdruk, võtab teil õrnalt käevangust ning palub teid peretuppa sisse astuda. Neil polevat küll midagi erilist pakkuda, aga veidi nõela ja niiti ning paar nobedat kätt, et ihukatet võimalust mööda endisse olustikku tagasi viia.

Muidugi puiklete vastu esiotsa, aga ise oleksite valmis linnast tuua laskma veel mõned püksid või koguni ka saterkuue ja salaja jumalat paluma, et neil siin oleks veel jõledamaid ja tigidamaid koeri. Või veel enamgi: annaks taevast verekoeri, suuri ja tugevaid, — naerata-des laseksite end lõhki kiskuda. Milline nauding, kui siis paar õrna kätt teid jälle kokku õmblevad.

Lõpuks võidetakse muidugi teie näiline vastupuiklemine ja puude vahelt ilmub äkki too „tagasihoidlik“ kodu, — uhke kahekordne härrasmaja.

Muu pererahvas juhtub paraviisi kodunt ära olema, heinal või metsas, täiesti ükskõik, — peaasi et ära, ning siis tuuakse teile vanamehe ratsapüksid, ning otse häärberi saalis vahetate nende vastu ümber oma nürud. Ja sel ajal, kui maitsete veini (milline haruldane peen maitse!) virk tütarlaps lapib pükse, mille juures võite imetleda kauneid käsi ja elegantset kaela, — noh, teate, uhke kui luigel.

Vahepeal vestlete ühest kui teisest asjast ja kui juba niikaugele olete jõudnud, et end tutvustama hakkate, leiata, et olete kord juba kuskil tutvunud. Muidugi selle rõõmu peale kargaksite kas või pükstest välja, et aga see protseduur teil nii kui nii veel kord ees seisab, lükkate selle veidi edasi, mil teda praktilise vajadusega kavalalt ühendada saab.

Mis edasi juhtub, on juba kergemini ettekujutatav: õhtul tuleb koju vanaperemees, sellele meeldite kohe esimesest pilgust, teid palutakse jääda ööbima ja koguni tehakse ettepanek neid austada oma sealviibimisega nädala või paari kestel, seda enam, et ümbruse maastik on jumalik, samuti ka supeluse- ja suvitamisevõimalused.

Niiviisi jutustate oma sõpradele, kui jälle linna olete tagasi jõudnud. Asitõendusena võite esitada sellejuures pükse, mille haavad ise kuidagi viisi kinni olete soperdanud.

Sest lugu oli ju hoopis teistmoodi arenenud. Ja nimelt nii: kuni pükste lõhkikiskumiseni vastas kõik

tõele. Siis aga, kui kurja pilguga olite hakanud ringi kaema, keda võiks süüdistada, ilmub viletsast onnist must mehenäss, ja kurjad sõnad ühes ähvardava rusikaga on teile vastuseks.

„Ära sa siin urise midagi, linnavurle ja kaabakas.“ öeldakse, „katsu, et koristad oma kondid, ja ole õnnelik, et pääsid sellega.“

Sõimlete nii vastastikku veidi aega ja siis longite edasi, olles rätsepakunsti nõude esiotsed vajadused rahuldanud haaknõela abil.

Nii on tavaliselt lugu jalgsi maal rändamisega. Raudteel pole ka asi parem midagi ega autoga.

Ent välismaa ses suhtes! Oo jaa! Võtame kas või Mehhiko, Hiina või Metsik Lääs. Ja kuigi seal võib juhtuda, et bandiidi nuga löikab läbi teie kõri, võite surra rahuliku südamega, teades, et teid pole mitte äratatud sellisel banaalsel viisil nagu seda juhtub meil: piletitangide koputusega saapatallale.

Kurb, väga kurb on reisimisoludega meie maal.

Romulus

Soovitan rikkalikus valikus ja odavate hindadega moodsaid laulatussõrmuseid, kristalli ja sobivaid kinke leeripäevaks.

Kellassepp

Joh. Alt

Tartus,
Aleksandri tn. 10.
Telef. 7-97.

2 tähtsat iluravi vahendit

Delila kreem

eemaldab ja hoiab ära kortsude tekkimise näonahal

Takema Kurgimahl

näonaha puhastusvahend, teeb naha siidpehmeks, eemaldab naha kesten-damise ja kõõmendamise.

Keemialaborat. „Takema“,

Tartus

„Livonia“ pühade joogid:

Pilseni
Eksport- } õlled
Pilseni

Sidruni Sooda
Marsano
Solo-Sekt
Mesi-Sekt
Mõdu

Ants Silvere õlletehas „Livonia“ Tartus

TALLINNA LADU — „VELLAMO“, TELEF. 310-30

Kaunitarid plaazil

Haapsalu võlud

Igal suvituskohal on oma iseäralik võlu — ürgjõuline ilu Põhjarannikul, idülliline Võsu, patriarhaalne Kurasaare, kultiveeritud Pärnu. Igal ühel on oma nägu, mida tuletatakse rõõmuga meelde, sest ilusaimad suvehetked on nendega seotud.

Kevade tulekuga ei anna need mälestused rahu, tahaks uuesti kõik jällegi läbi elada, tunda päikest, õhku ja merd nii lähedalt, et muutud ise looduse osakeseks.

Tuletan veelkord meelde kõiki kohti, kus iganes oma pikal eluajal olen suvitanud, olen neid sageli vahtanud, sest rahutu vaim nõudis alatist muutmist.

Nii tuleb ka vaikne merelinnake Haapsalu meelde, kus viibisin aastate eest varajasel suvel, ajal, mil linn upub rohelisse.

Mahedad soojad õhtud mere kaldal, nii soojad, et tunnend end nagu kuskil päris lõunamaal, mille tõttu on merevesigi haruldaselt soe, mõned leiavad et liigagi soe.

Haapsalu mõnusam meresport oli minulegi külge hakanud, nimelt purjekasõit — tasa liugleb paat ja viib eemale kõik mõtted ja mured.

Aastaid on sellest mööda, — nüüd loen ajalehist, et Haapsalu looduslikku ilu on viimase aja jooksul kultiveeritud: puistikkudega ümbritsetud kaldaid, isegi mereäärseid teid linnast Paralepa metsa, lastele Aafrika ranna päikesepaistel pargi lähedal suur mänguväli.

Mitmekesiseks on Haapsalu muutunud, kõik see sünnib rõõmsas rahulikus raamis, mis ei väsita, ei kohusta millekski, vaid pakub vaheldust. Kui tahad üksildust, sõidad lähedalolevatele saartele, kus võib imetleda Hiiumaa ja Vormsi naiste kirevaid rahvarõivaid.

Võid lõunaks süüa värskelt suitsutatud angerjat, mis siinsamas suitsuahjust võetud, või istud moodsa kohviku ehk kasino rõdul. Kui tahad üksildust, võtad paadi mõneks päevaks ja elad Noarootsi rannas Robinson Crusoe elu, võttes päikesevanne pilliroo keskel.

Küsimus on selles, kas sa oskad kasutada kõike, mis pakub sinule suvitamine selles vaiksuses kultuurilises merepesas, sest suvitamine on oma ette kunst, mis nõuab hääd tahet ja annet kordaminekuks.

V. P.

Fritzi Reinike

naudib jahispordi võlusi

Murrang Eesti majanduselus

„Meie seisame keset murrangut majanduselus“.

Majandusminister Selter 30. 4. 36.

Üllatava kiirusega muutub Eesti elu. Uued jõud, uued vormid, uued olukorrad. Varemalt, iseseisvuse alul, loodi ja ehitati õnne peale. Kuid tuli kriis majanduselus ja poliitikas — ning kõik, mis seni oli välja kujunenud Eesti elus, astus raskele proovile. Poliitikas seisame murrangu keskel, majanduses on see alles algamas. Küllap jõuab järg ka kultuuri kätte.

Muutuste tempo on nii kiire, et mõtlemise, s. o. teooria ja ideoloogia areng jääb neist maha. Mõtlemise pilgud on suunatud tagasi; lõpmatult arutatakse, kas oli see vara, mis hävinud või hävimas on, tõesti nii halb ja vilets, kas pole ta parem ja õigem sellest, mis praegu on tulnud või tulemas.

Neis arutlustes võib ju olla palju tõtt. Unustatakse aga, et ajaloo käik pole rajatud paljale õiglusele, vaid ikka — elujõule.

Ja kui meie katsumisaeg osutus nii murranguliseks, nii hävitavaks mitmes suhtes, eks nähtu sellest, et endistel vormidel puudus seesmine jõud ning et need suutsid püsida ja olla ainuüksi paragrahvide najal.

Nii ei tohiks ka praegu panna paragrahvidele kõiki lootusi: selleks, et demokraatia elaks ja areneks, pole ühe ilusa põhiseaduse paberile panemine küllaldaseks eelduseks. Peaks otsima neid vigu ja põhjusi, miks osutus meie „esimese vabariigi“ riiklik kude nii lodevaks, peab leidma teed rahva loova isetegevuse vabastamiseks bürokratliku hooldamise alt, ja kui need teed on leitud, siis ei jää tulemata ka vastav poliitiline pealeehitis. Kui seda aga ei suudeta teha, siis ei maksa nuriseda, et taevast midagi ei kuku.

Rahva isetegevuse olulisem ala on majandus. Nii on Eesti riikluse tulevikule majandusliku isetegevuse areng, — nii eraalgatuse kui ühistegevuse teel. Majandusliku isetegevuse üheks avalduseks võib lugeda ka ametiühingulist organisatsiooni. Sest majandusliku isetegevuse mõte seisab ju selles, et olukorra parandamisel peab lootma endale ja mitte hooldajaile ja abistajaile.

On piinlik jälgida meie eramajanduse kaitsjate arutlusi selle üle, kui kuldne asi on vabamajandus ja kui kahtlane värk on bürokratism. Kas nad siis ei näe, et need targutused suudavad olukorda sama vähe päästa, nagu teoreetilised arutlused poliitiliseski elus. Vastus võib siin olla üks: tulge näidake, et teie arutluste taga on ka jõud! Et eramajandus suudab ka tegelikult seista oma jalgadel ja viia rahvast arenguteele! Või teiste sõnadega — et ta on võimeline looma ja arendama ekspordialasid.

Sest kuivõrd eraalgatus piirdub siseturutööstusega, on tema edukus täielikkuse sõltuvusest riik-

likust abist (tollikaitse! võistluse keeld!). Nii hoitakse hinnad kunstlikult kõrged, ja selletõttu jääb hoopis tumedaks, kas puhtakasu % kõrgus vastab ettevõtte rahvamajanduslikule kasule; vahest oleks rahvamajandusele koguni tulusam, kui mõni ettevõtte poleks üldse asutatud ning vastavaid saadusi oleks sisse veetud välismaalt — odavamama hinnaga eest. Majandusminister vihjas oma viimases suurkõnes riigimajandusnõukogus, et tekstiiliala on meil üliinvesteeritud, et sinna on rohkem kapitali läinud, kui see rahvamajanduslikult tarvilik on. Imestada: pole siin midagi: ettevõtte tulukus tõendab tema elujõudu ainult vabavõistluse oludes.

Imestada pole midagi ka selle üle, et seal, kus isetegevuse jõud lonkavad, tõuseb riigiaparaadi erikaal. „Estonia“ hale lõpp näitab eriti selgesti, milline on riiklike toetuste tagakülg majanduselus (ja mitte ainult majanduselus). See peaks olema hoiatuseks ka teistele.

Nii siis — ärge nurisege riigiettevõtluse tõusu üle, vaid tehke ka ise midagi! Riigivõimu poolt on püstitatud suurejooneline industrialiseerimise kava. Eraettevõtlusel peaks olema küllalt ruumi juba selle kava piirides — ning midagi ei keela talle andma sellele kavale väärtuslikke lisandusi! Muidugi on riigivõimu üritused eksporditööstuse alal väga julged, nende riisiko pole väike, — kuid teisiti pole majanduse edasiviimine mõeldav! Võtke sellest eeskujut! Ja kui teil pole selleks küllalt jõudu ja tahet, ärge süüdistage kedagi, kui uued majanduspoliitilised tendentsid süvenevad veelgi.

Väga imelik, tõepoolest, võib paista kõrvalt-vaatajale praegune Eesti elu. Valitsus tegutseb, seab üles eesmärged, koostab kavu — nii üldpoliitika kui majanduse alal. Seltskond ja kogu rahvas — vaikivad.

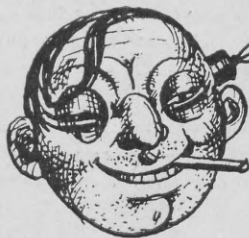
Majandusminister ütles, et valitsus ootab seltskonnalt ja rahvalt heatahtlikku toetust industrialiseerimise programmi läbiviimiseks. Kuid näib, et heatahtlikkusest on siin vähe.

Sest majandusministril on täieline õigus, kui ta ütles, et seisame keset murrangut majanduselus. Eesti rahva majanduslik algatusjõud oli seni ülekaalvalt suunatud põllumajandusele ja kaubandusele. Tööstus oli „suurte sakste asi“. Nüüd on Eesti rahvas astumas industriaalsete, täisväärtuslike rahvaste hulka. See eeldab kogu tema jõu, kõikide tema jõudude pingutust. Pingutatumat mõtlemist haritlastelt, suuremat aktiivsust majanduslikelt jõududelt. Industrialiseerimine — see on ka rahva eluruumi avardamine, kus riigiettevõtlusel, eraettevõtlusel, ühistegevusel on võimalusi näidata, kui palju kellelgi on elujõudu ning järelikult ka eluõigust.

Eraettevõtluse olukord oli viimaseil aastail liigagi mugav olnud. Loodetavasti mõjub siin riigiettevõtluse võistlus ja eeskujut, ja ühtlasi ka karmim käsi toetuste andmisel, ergutavalt ja tervendavalt.

21. 5. 36.

A. Renning

ANTENN

Ajakirjaniku palve.

„Catholic Herald of India“, Bombay:

Alljärgnevat palve teksti selle ajakirja väljaandja soovitab oma kaastöölisetele:

Püha Francois de Sales, meie piinarikka elukute armastatud patroon, anna meile oma kaitset. Anna meile, Su teenijatele, veidi rohkem kriitilist meelt ja anna seda tsipa vähem meie lugejaile. Tee, et me aboneerijad ei märkaks me vigu, jaga neile küllalt valgust, et nad suudaksid ära tunda me teeneid, ja raiu neisse aukartust täpipealsuse eest, et nad maksaksid oma tellimisrahad õigel ajal.“

Päikesevarjutus ja kindlustusseltsid.

„Detroit Times“i andmeil Briti Lloyd'i kindlustusselts, mis vahepeal oli keeldunud kindlustamast sõja vastu Euroopas, kuid nüüd seda jälle teeb, on välja töötanud taas uue kindlustuse poliisi: teadlased, kes loodavad näha juunikuul täielikku päikesevarjutust Jaapanis ja Siberis — võivad end kindlustada halbade ilmade ja muude tõkenduste vastu.

Säärane asi paneb mõtlema Swiftile, „Gulliveri reisude“ autorile, kel olnud idee välja panna ülikoolis järgmine teadaanne: „Dekaani käsul kuuvarjutus on edasi lükatud kaugema tähtpäeva peale.“

Millest unistavad Nõukogude noored naised.

„Krasnaja Zvezda“ Moskvast annab noorte naiste unistustest alljärgneva põgusa sissevaate.

Langevarju hüppaja. Armastan sporti. 16. eluaastal võt- sin osa võidu jooksmistest.

Praegu huvitab mind lennuasjan- dus. Olin esimene naine U.R.S.S.-is, kes võttis osa langevarju-hüppajate klubist. Esimest korda hüppasin 18. jaanuaril 1934. 2. augustil 1935 sukeldusin lennukist, mis oli tõusnud 7923 meetri kõrgusele.

Üliõpilase Chičimaveraga, kellega koos tegime ühise hüppe, püstitasime hüpperekordi oksügeeniparaadita. selle saavutise eest Kalinin ehtis meid mõlemaid Punase tähe aumärgiga.

Ma jatkan oma langevarju-hüppa- ja karjääri ja loodan, püstitada uusi rekorde. — Galina Piassetskaja.

Lennukite konstrueerija. Kuni 1925. aastani töötasin põllul. 1927 õppisin lugema ja kirjutama. Praegu olen sõja lennuakadeemia õpilane ja võin selle lõpetada aastal 1937. Käesoleval momendil konstrueerin uut lennuki mootorit. Ühtlasi õpin inglise keelt. — Matrena Nikitenko.

Insener ja suusatšempioon. 1935 lõpetasin õpingud Vorošilovi sõjaakadeemias. Ma hüppasin lange- varjuga ja olen suusatšempioon. — Insener Nina Nikitina.

Laskemeister.

Laskmine on alati mind kirglikult huvitanud. 1930-st aastast peale olen võtnud osa peagu igast sovjeti laskevõistlustest. Rahvusvaheliste Portsmouth-Moskva võistluste ajal sain esimese auhinna. Praegu õpin Vorošilovi sõjaakadeemias. — Ev- genja Lentjurina.

See juhtub ainult filmis.

Ameerika ajakirjanik Sidney Skolsky, vaimukamaid filmiarvustajaid, avaldab äsja Hollywoodi filmide kohta järgmisi tähelepanekuid.

Autost lahkudes ei tarvitse šoferile maksta, samuti restoranist võib lah- kuda arvet tasumata. Kangelanna elab kuude kaupa eemal igasugusest tsivilisatsioonist, kuid säilitab mani- küüritud, poleeritud küüsi ja laitmatu tualeti. Töölisnaine riietub lahti, ja ilmneb, et ta kannab erakordselt uh- ket aluspesu. Keegi astub pimedasse tuppa küünlaga ja kohe lööb tuba särana, nagu raekoja peosaal jõulu- ööl. Iga kirjajirjutaja omab suure- pärast käekirja. Pandagu tähele, et Clark Gable'il on igas pildis teissu- gune käekiri. Kehvikki võib algu- sest lõpuni ringi käia, ilma et meie teaksime, millest ta elab. — Just kui sajab vihma, siis alati nagu oavar- rest, ent sellest hoolimata rõivad kuivavad silmapilkselt... Telefon funktsioneerib laitmatult. Iialgi pole „kinni“, ei iialgi valeühendust, ka oodata ei tule siin sugugi. Ükski kangelanna pole suuremat kasvu kui la partner. Filmitegelased teavad aadresse ja telefoninumbreid kelleltki

järele pärimata. Raadiost kostab neile alati ja kohe ainult soovitud programm. Vajavad nad autot, söi- dab kohe üks ette, ja kui vaja söi- dab kas või 1000 kilomeetrit kordagi bensiini tagavara täiendamata. Is- tub laulja klaveri taha, siis võib ta silmapilk komponeerida laulukese ja kangelanna teab seda kohe pääst pä- rast ühekordset kuulmist. Kui kan- gelanna hommikul voodist tõuseb, pole ta soeng kunagi korratu ja huu- led ja ripsmed otsekohe laitmatult värvit. Kõigil mängijail on raha kui raba ja lõunamail igauks viidab aega laulmisega istudes puude varjus.

Kindlasti teiegi olete märganud asju, mida näeb ainult filmis.

Surematu mees.

Lugu juhtus koolis, kus töötab Romano Mussolini, Duce kõige noo- rem poeg. Õpetaja tuleb klassi. Et tõsta teda kaasõpilaste silmis, õpe- taja küsib väikselt Romanolt: kes on Itaalia surematu mees? Kõhklemata vastab duce poeg: Marssal Balbo. Pääle lühikest häbenevat vaikust õpe- taja pärib: Miks mõtlete te seda? Ja väike vastab: „Sest et igakord, kui mu isa kuuleb temast räägitavat, ta uriseb: See mees ei sure kunagi.“

Üks dollar Bernard Shaw' ainsa mõtte eest.

„Ahora“ Madridis kirjutab: Keegi väga tuntud New Yorgi ajaleheto- imetaja laskis ühe vastuvõtu ajal kor- raldada nii, et ta istus kõrvuti Ber- nard Shaw'ga. Kirjanik osutas aga selle naabruse puhul rahulolematust ja et pääseda toimetaja indiskreet- susest, tegi nagu oleks ta vajunud sügavasse mõttesse.

Pikema aja järgi, kui ameerik- lane enam ei suutnud kannatada, ta pahvatas välja: „Härra Shaw, ma annaksin meelsasti dollari, et teada, millele te mõtlete?“

„Uhe dollari? See ei maksa seda“ vastas Shaw kulme kortsutamata.

„Ons see võimalik? Kuid millele Te siis mõtlesite, hr. Shaw?“

— „Teile...“

*

Mussolini käsu kohaselt Itaalias to- hib esineda kuulutuste joonistel ainult rinnakas naistüüp.

Tartu teatrielu kevadisel hooajal 1936

Lehitsen teatrikavadele tuttavaid ja juba võõrak-
jälvaid lavateoste päälkirju. 12 teatriõhtut — eeskätt
„Vanemuiselt“, üks „Estonialt“, üks „Draamastuudiolt“,
2 Riia Vene Teatrilt ja üks kohalikult Teatrikunsti Stu-
diolt. Ent mis säilinud neilt teatriõhtuult? Milliseid
elamusi, milliseid kujusid äratavad need külmad ja
sageli asjalikud pealkirjad? Meenub mõneski peamiselt
midagi eitava ja tüütavat. Ent mõnigi elab nagu pra-
eusera silmis ja mälus.

Kohalik teater „Vanemuine“ algas sügist hooaega
teatri reklaamjutuajamistes ja 70-aastase juubeli peo-
kõnedes, kuulutusis korduva couéismiga: nüüd peab
tulema uuestisünni ajajärk. Uued juhid, rida uusi
näitlejaid, liikumisjuht, kostümeerija, pöördlava, uus
värske ind tahtsid seda osaltki tagada. Tegelikult ei
tehtud kogu sügishooaja kestvusel erilisi valesamme ja
kuigi, välja arvatud „Tagahoov“, ei antud just ühtlaselt
viimisteldud ettekandeid, siis ometigi pea igas näidendis
leidis üht-teist kaju, mida võis jälgida heameelega.
Käesolev, lõppev hooaeg kinnitab õieti sama, mida
eelnevi: „Vanemuine“ veel otsib ja kompab oma kunsti-
rada, mille käimist raskendab asjatundlikkuse puudu-
mine repertuaari valikus ja näitlejate koosseisu ebaüht-
lus, pideva ansambli puudumine. Parem, suutliku-
mad jõud kipuvad siit teatrist ikka ära kaduma. Aga
teisalt on teater tõendanud, et Tartu publik vägagi hästi
oskab sobida sõnalavastustega. Kogu 1935/36 hooaja
kohta olnud vaid kaks ooperit ja kaks operetti, ent kü-
lastajate arv pole selle tõttu vähenenud, küllastajate arv
on koguni kasvanud.

Avanäidendiks käesoleval hooajal oli Hugo Raud-
sepa komöödia „Mikumärdi“. Omaaegne teatrite
lööktükk, nüüd ümber kohendatud propagandamaitse-
liseks, on kaotanud oma endise jõu. Komöödia lõpp
tundub täiesti „tehtuna“ ja tellimuspositiivsena tarbe-
tuna, välja arvatud muidugi riiklike pühade eelõhtuul,
kus säärane ajalehtede juhtkirju meenutav „happy end“
on kõigiti omal kohal. Nõudlikumas publikus äratas
Hugo Raudsepa püüatud Jooram suurt imetust ja Hugo
Raudsepp ise kviteeris selle viimases „Teatri“ numbris,

kus kriitikute vastuseismist ta uuele kunstile samastas
„vana vaimu“ kõites olemisega, kuna arvustajad ei suut-
nud kaasa sammuda Mikumärdi pööramisega. Laval
mänguliselt päästsid vaatamata pügamisele iseenesest tu-
gevarühilist näidendit kaks tegelast — Emsi proua Su-
vorova meisterlikus tõlgenduses ja lavastaja ning
peaosalise Al. Randviiru antud haritlastest sulane —
popsi poeg Juhan. Osalt ka Lindau mäng. Ülejäänud,
eriti aga Jooram ise, ei andnud siin mõtte kuidagi
välja ning Antoni sulasepoiss oli päris haletsemiseni
halb nii hea osa jaoks.

L. Anzengruberi naljamäng „Südameuss“
võeti kavasse peamiselt suflööri pr. Armilde Põdra
25-aastase juubeli puhuks, kuid vaevalt see valmistas
tõsiselt head meelt teadlikule, asjatundlikumale publi-
kule. Ainult variserlik Rebane Ants Simmi kehas-
tuses on jäänud sellest nõrgast jandist meelde. Teised
läinud „kõige kaduva teed“.

Muinasjutuline, ilumeelne, ilukeelne „Turandot“
Schillerilt meenub kui suurpidu silmadele. Kos-
tümide suurpidu. Aga kuna pole sobivat peaosalist
mängima nõiduslikult ilusat, paratamatult veetlevat
Turandot, siis teatrile mälestusena säilib sellest rikka-
likust ja pillavast lavastusest... kõrge rätsepaarve.
Publikule isegi mitte seda. Paraku.

Kolmas sõnalavastuse esietendusõhtu annab „Vane-
muise“ kevadise hooaja lööknäidendi Eugene
O'Neilli komöödia „Oinoorus“. Sisult ei paku
ameerika näitekirjanduse suurmeister siin õieti midagi
ebaharilikku, ent seda enam see elab meis, seda enam
tunneme kaasa. Sest „Oinoorus“ on meie kõikide
rohelist eluiga, kus, kui puudus säärane isa, nagu näi-
dendis, siis oli kindlasti to igavene ema oma hirmude
ja eksiarvamustega. Parimaid kuje oli J. Põder „pere-
konnapeana“, heasüdamlik ja liigutav, eriti viimases
stseenis. Noorest generatsioonist pälvib tunnustust noo-
ruki U. Väljaotsa noorusehtis mäng, mis ületas nii
mõnedki tehnilised saamatused, väljaarvatud vääratused
diktsoonis. Bravuurselt mängis kokotti Tammi Kukk.
Nende kõrval esinesid riivamatult Lindau, Liik.

Stseen „Oinoorusest“

Stseen „Mikumärdist“

Mänguline üldtase polnud ometigi küllalt ühtlane, kuid seda leevendas näidendi enese hüved.

Ida Suvorova juubeliks mängitud ungarlase Bekeffi „Vabandamatu tund“ on kinoliselt lustlik näidend, mida vaatled ajaviitena, ja samas unustadki. Juubilar ise pakkus kohati head mängu, ent üldiselt siiski ei saa seda lapse-naise osa pidada Suvorova õnnestunumaks osaks. Kena äritsev kooliplika Feldmanilt, hästi viimisteld klassijuhataja Hans Pillerilt — nood kujud andsid õhtule nivoo. Äärmiselt segav oli aga meespeategelase Joh. Jürgensoni marsimine, lausete mahaütlemine mängimise asemel.

Kokkuvõttes: „Vanemuise“ sõnalasvastuse repertuaar sisaldas kevadsemestri kohta õieti vähe uut. Mikumärdit, samuti Anzengruberi „Südameussi“ ei saanud juba pidada tõsisteks esilavastusteks. Plussina säilib õieti ainult „Oi noorus“, kõik muu selle ümber — dekoorum ja katsetamine.

„Estonia“ tõi külakostiks „Oi nooruse“. Paralleletendusena „Vanemuisele“ päris huvitav õhtu. Viimasest märksa ühtlasem ansambelmäng tagas ümmarama mulje. „Vanemuises“ nõrkuvatest osadest sai nii mõnigi siin elujõu. Nii Karmi noor üliõpilane, Betti Kuuskmaa ema, eelkõige aga Saime Loti Muriel. Viimast oli kuuvalgesteenis jälgida otse rõõm. Eskola nooruk Rix aga jäi mänguehtsuselt mitmetigi varju Väljaotsale. Esimese õpilase korrektsusega serveeritud Eskola mäng jättis sageli jahedamaks kui vanemuislase mäng ossaelamisega.

A. de Stefani „Messina kingsepp“ tõe ja õiguse tragöödia, paelus pea algusest lõpuni tänu Ly Lasneri suure temperamendi ja kirega mängitud Rosale ja Ruut Tarmo kingsepale. Iseenesest on ses palju põnevuslikku, kriminaalromaanilist ja kummalist-kaugust, ent ka probleemilist. Tõde ja õigus visatakse

kaalukaunile. Mida peab tegema kodanik, kui riigijuht ei taida oma kohust, kui elab riik teisiti kui peaks?

Viimasena mainiksin Tartu näitekunsti studio õppetöötendust „Ehk ta oli luuletaja“, rootslase Ragnar Josephsoni näidend kolmes vaatuses. Näidendi otsitud problemaatika tundub eesti vaatlejale võõrana, ebaus-tava mängimisena ja peategelne on ainult väike Per Gynt limonaadipudelis. Opilaste ettekandele ei taha läheneda täisnõudega — ja kui suhtuda õhtusse algajaile kuuluva erilise heatahtlikusega, siis võib vist öelda, et kohati mõni osaline annab lootusi, et ta tulevikus pääseb välja dillettantismi vallast.

Mõnusa vahelduse omamaa teatrite kõrval pakkusid Riia Vene Teatri kaks külalisetendust. Nõukogude vene näitekirjaniku M. Trigeri „Õnnelik abielu“ on noid komöödiaid traagiliste põimingutega, mida vaatled rõõmuga. Siin on head dialoogi, tihedat ülesehitust, tüüpe, probleeme. Paneb kaasa mõtlema ja see on tühja aja-viitenäidendite sarjas hea nähe. Egoistlik mees ja tore abielunaine ühises töös ootamatult vastastikku seatud. Kas loobuda mehe kasuks oma töö aust ja tulemustest ning peasta abielu või oma töö ja purunenud abielu — seda peab lahendama naine. Palju huumorit, optimismi. Parimaid kuje Aleksandrova tütarlaps Galja, Jurovski tiisikusehaige, Buntšuki jõuline sise-ilma tõlgitsemine.

Tunnustatud kvaliteedis A. Ostrovski komöödia „Ka igas targas on küllalt lihtsameel-sust“ viib meid ehtvenelisse miljöösse, ametniku-karjariisti lakeilisse iseloomustusse, petmistesse, tüssudesse. Päris petta saada tahetavate galerii ümbritseb meid siin. Kõik need „mina olen kõige targemad“, ülekeevad tem peramendiga prouakesed, jumalakartlikud, isemeelsed rikkad kaupmehelesed j. t. on omaette vaatamisväärsed. Suurepärase miljöömaalingus on peategelaseks ümberpöördud Hlestakovi — tark mees, kes teeskleb kasu pärast lihtsameelset, et nõnda saada kogu ümbruse oma meelevalla alla.

Mängustiililt on venelastel mõndagi ülepakkuvat, ent üldiselt jääb sellest mulje kui eriliselt ekspressiivsest mängust ning vaid väheseis kohtades tundsid, et siin on „liiga“. Eriti esile tõstaksin Jurovski, Bulatovi, L. Melnikova. Käesolev näidend tähistas Vene Teatri 10 aastat kestnud külastamisi Eestisse, milletõttu ka pidulikke tervitusi kohalikult Vene seltskonnalt ja Eesti ametivendadelt „Vanemuisest“.

L. K.

Aleksander Puškin: VALIK LUULET

Tõlkinud A. Oras, B. Alver, H. Talvik, P. Viiding.
Eesti Kirjanduse Selts, Tartus 1936.

Maailmakirjanduse tõlkeseeria, mida olude kiuste Eesti Kirjanduse Seltsis nii visalt kavatsesid ja ette valmistatud mõnede idealistlikkude tegelaste poolt, on lõppeks alustatud julge rünnakuga. Tõlkes vallutada Puškini sulavat ja lihtis-peent värssi — see ülesanne on seni raske olnud isegi Euroopa suurte ja vana kultuuriga keelte alal. Kuid käesoleva valimiku eestindajad eesotsas Ants Orasega, kes andnud suurema osa tõlkeist, ei ole siiski mitte lootnud ainult oma „huljulgusele“. Nad kuuluvad enamikus meie nüüdsete paremate riimijate ja värsivalitsejate hulka. Nii on see valik Puškini luulet saanud ilusaks näiteks sellest, mida võib oskuse ja maitse korda saata praeguse eesti keele vahenditega. Uudislikku huvi pakub siin muide nõtke prantsuse aleksandriinvärsi vormikindel läbiviimine reas Ants Orase tõlkeis, millest veetlevamad on „Sügis“ ja „Suurnikule“.

Kõige rohkem raskusi on loomulikult olnud Puškini lühemate ja lühirealisemate lüüriliste luuletuste edasiandmiseks, kus ruumikitsus enamasti sunnib suuremale muutmisile, tahetakse saavutada selget riimvormi ja ühtlasi säilitada tunde tugevust. Siin näeb Ants Orase tõlkeis tihti üsna julget ja intensiivset „ümberluuletamist“, mida ta „Sissejuhatuses“ peab õieti vältimatuks iga luule tõlkimisel. Seejuures jääb rida ta eestindisi siiski väga lähedale Puškini laadile, nii et tulemus on üllatavalt elav ja puhas. Vaadatagu näiteks tuntu „Tonte“, fragmente „Peost katku ajal“, „Koraani jäljendusi“, „Prohvetit“, „Talvist teed“ ja mõnda lihtsatki lühipala, nagu „Lill“ või „26. mail 1828“ või „Delibaš“.

Puškini humoristlik sädelev ja elegantne žanr pääseb Ants Orase tõlkeis mõjule peaaegu ilma puudujääkideta. „Eugen Onegini“ esimese peatüki eestinduses on balletiliselt kergetid stroofed, mille elavus on algupärands väiksemgi. Samuti ei jää sissejuhatus poemile „Majake Kolomnas“, oma hoolet ja vaimukuselt sugugi maha Puškini enese allüüridest.

Heiti Talvik on valinud oma loomingu iseloomule vastavad luuletused, nagu „Uppunu“ ja „Dante laadis“, ning raiunud nad välja õige kindla peitliga. Betti Al veri tõlgitud „Vaskratsaniku“ sujuvat ja kõlavkeelset värsijutustust on hea lugeda. Vormiküljelt kergem on olnud Paul Viidingu ülesanne valgevärsilise „Mozart ja Salieri“ tõlkimisel.

Jääb vaid soovida, et meie publik, kes viimasel ajal näitab küllalt vastuvõtlikkust rahvuslike kultuurihuvide virgutamisele, ei jäta kuivale ammuigatsetud „Maailmakirjanduse“ sarja ja ta esimest köidet.

H. Paukson

Kirjandus

KOLM LUULETUSKOGU

(N. Päts: VALGEIL ÖIL. E. Visnapuu: ÖÖ JA PÄEV.
R. Hallimäe: PÄIKESE MAJA.)

Kuivõrd kerge on ühist leida nende kolme luule-raamatu pealkirjades — leidub ju kõikides valguse või päkese mõiste — samavõrd raske on neid panna sisult ja käsitlusviisilt ühise nimetaja alla. Ja kui N. Pätsis kohtame küpsesse ikka jõudnud mehe, E. Visnapuu keskealise, siis R. Hallimäe on veel üsna nooruke.

N. Päts: Valgeil öil. Lüürika ja eepika I. Noor-Eesti kirjastus Tartus, 1935. 190 lk. Hind Kr. 2.50.

Käesolev raamat on luuletajal pikema ajavahemiku töö tulemus, nagu näitavad daatumid 1905, 1906, 1914, 1918. Nii siis mahub kolmkümmend aastat mõtlusi nendele lehekülgedele. Viimased aastakümned on palju muutusi toonud meie ühiskondlikus elus, samavõrra on teisenenud ka eesti kirjanduse pale. Nii pikk aeg annab ennast juba igati tunda. See, millest laulis laulik mõnikümmend aastat tagasi „Kalk verine sõjapõlv kannab Kord seda, mis vabadust loob...“ on muutunud tõeks. Ka kirjandusele asetatud nõuded on muutunud. Luuletaja ise ütleb kõikumatuva Elu kohta: „Aga ta muutub ja uueneb nõnda, et raske on endist veel tunda.“ Seda kõike teades on luuletaja ometi oma pisut vananenud värssidega sõandanud lugeja ette astuda. Tuleb hinnatu sedagi.

Millest see raamat kõneleb, on raske lühidates rida des märkida: ühiskondliku ja isikliku elu kajastused, paljusõnaline eepika muinasjutustest, Kristusest ja Vabadussõjast, järelluuletused vene ja inglise meistritelt, sinna sekka filosoofilisi ridu — „Et kõik nähtav elu ilmas, — Nagu varjuhelk me silmas“. Kõigesse tahab autor suhtuda otseselt, mis sellest, et tema tehnik on teiste poolt ületatud. Meie peame selle luulekogu hindamiseks muutma vaatenurga teiseks, muidu peaksime nurisema ühe või teise asja üle.

Eduard Visnapuu: Öö ja päev. Luuletusi. Autorikaitse Ühingu kirjastus Tallinn, 1935. 80 lk. Hind Kr. 2.40.

Avaluuletuses näitab autor öö tulekut, mil „Hirm nõõris kaela, surmas hääle“ ning „lõid pimeduse mürgid roimjalt pähe —“, ja hommiku saabumist, mil „kasvab võimsaks nõrgalt lendav soov“. Need read — „öö mõrvad all, päev võitlev, võitev pääl“ tahavad olla selgituseks raamatu nimetusele. Jääme ootama öö ja päeva kontrastset sümboolikat. Autor algab päeva — elamusega, ööpool jääb aga napiks. Esimene tsükkel laulab kodumaast: „meid on ühte pannud ajad, ühte jäävad armud, rajad“. Vabaduspäeva ja võidupüha luule ei taha aga paisuda üle puhtaks-viilitud keskpärase. Järgnev puuderevüü annab seevastu mõnegi meeldiva pildi („Kuusk“, „Mänd“). Kõrgemale tõuseb E. Visnapuu mõnes poolfilosoofilises luuletuses või sügavamas vaevalaulus („Igavene painaja“). Epigrammilise vormi suletud viha võõbatudsulise, lakitudkүүлise ja lokitudpealise naise vastu tundub nooruslik ja kistud.

Vormi suhtes ei saa me käesoleva kogu autorile midagi erilist ette heita. Rõõmsasti üllatab ta nõrkade ridade puudumine, ühtlus ja siin-seal vilksatavad liitriimid (soo ja — Looja, pörkuja — vesivõrku ja, ääre-

maa — kääre sa). Puhtast riimist on õnnelikult kinni peetud. Aga siinkohal kerkib küsimus: milleks õige see? — Kuigi kogu tervikuna jätab kuidagi laialikskiva ja hõreda mulje, võib teda ometi soovitada kui korralikku värsiraamatut.

Roopi Hallimäe: Päikese maja. Teine valimik värsipõimikut. Noor-Eesti kirjastus Tartus, 1935. 105 lk. Hind Kr. 2.—

See optimistlikult pealkirjastatud luuleraamat ei silda kaugeltki ainult päikesepaistelisi meeleolusid. Otsesest vastupidi, nukrusevärsid moodustavad temast läbituntuma ja väärtuslikuma osa. Raamatu algul hüüab luuletaja: „Liisk on langenud: avat valguse läte: Hõisake hommikulõõma!“ ja „Toa oma kevadele teen valla“, kuid sealsamas kõrval: „Lein õitsema puhkeb mu laulun“ ja „aga süda mu salajan halab“. Kodutuse ja piinava õnne meeleolud liituvad „Suveraamatu“ loodusnägemuslikkude lauludega, mis sageli lõpevad nukralt: „Sügis meie kõigi suule / paneb mure paksu katte“ või „Mure, mu tunane mõrsja, nüüd sa taas tuled“.

Hallimäe luules on valitsemas meeleolu primaat, kujunduslik külg jääb tagaplaanile. Küll leiame selles veel paju klišeelist — eriti hommiku- ja päikesemotiivide lullitustes — ja noorusele omast udusust, aga sellest murrab meeldivalt läbi luuletaja lüüriline anne. Suuremaks miinuseks käesoleval kogul on väljatöötamise puudus. Liigne venitamine mõjub halvasti. Lõppsalmi ärajätmine võiks aina kasuks tulla („Eit kitsesega“, „Hällimaa“, „Üks õhtu“ jt.). Üldse oleks kogu tervikuna palju võitnud, kui autori eneskriitika oleks suvatsenud mõne, eriti varasema pala kõrvale jätta. Teadlikule ja nõudlikule lugejale muudab ühtluse puudus ja vormiline saamatus mõnegi muidu keskmise laulukese halvaks („Üksihetki“). Vaevalt tunneme aga Hallimäe ilusamates luuletustes („Lahkumislaul“, „Kirg“, „Aimus surmast“ jt.) enam endist „rahvuskirjanikku“ Graubergi. Ja seda tuleb tervitada.

Bernhard Kangro

August Sang: UKS NOORMEES OTSIB ÕNNE. Luuletusi. „Kuldvillaku“ kirjastus. Tartu 1936. Kaas: O. Kangilaski. 64. lk. Hind 2 kr.

Noorima generatsiooni nn. sõprus-kirjastus „Kuldvillak“ astub A. Sanga luuletuskoguga esimest korda avalikkuse ette. Tänapäeva eesti luule kõrge tase nõuab debüteerijalt märksa rohkem kui mõne aasta eest. Peab ütleva, et A. Sanga värsikogu ei valmistu mitte pettumust. Selgena ja meloodilisena, kunstiküpsena ning huvitavana rullub meie ees lahti ühe noormehe siiras enesepihtimus.

A. Sanga peagu „vanamoeliselt“ lihtne värs haarab küllaltki laia ainevalla — nüansirikkast armastusluulest staviski-äffääride sõnastamiseni. Kõik on nähtud huvitavalt ja sõnastatud värskendavalt mõjuva vaimukusega.

See raamat peaks luuleharrastusele võitma ka neid, kes mahti pole saanud sammu pidada liiga keerulise ja elukaugena tunduva luulega. Sanga luuletuskogu on meeldivaks seltsiliseks ka muidu nii raamatust-võõrutavas suvekuumuses.

Bernhard Kangro

E. KURS

Tartus, Uueturu 16

Kullasepaäri ja
tööstus

Soodsam väärtasjade ostukoht
ja tellimiste korralik täitmine

HINNAD MÕÕDUKAD

L. Anvelt: ELUHIRM

Romaan. Noor-Eesti Kirjastus. Hind kr. 2.50.

L. Anvelt ei ole meie kirjandusilmas tundmatu nimi. Kuid autori esikteose ja nüüd ilmunud „Eluhirmu“ vahe on ajalisel õige pikk. Autori kahte ilmunud raamatut võrreldes selgus, et see vaheag on olnud ka Anveldile küpsemiseajaks, nii et ta „Eluhirmuga“ esineb juba küpse, kirjanduslikku oskust omava autorina.

Selles teoses autor käsitleb ühe kummalise, üksiku pastoripoja saatust varajasest lapsepõlvest kuni meheks saamiseni. Üsna varases nooruses juurduv temasse sügav hirmu- ja häbitunne igasuguste seksuaalelu küsimuste vastu. Sellest kasvab välja alateadlik eluhirm, mille käes poiss vaevleb hulga aastaid, kuni ta välja pääseb teda ümbritsevast nõiaringist ja muutub päris energiliseks ning ettevõtlikuks meheks. Eriti hästi on suutnud autor käsitada romaani esimest poolt moodustavat saamatuse ajajärku.

Ei saa öelda, et „Eluhirm“ oleks sageli korduv pill elust. Pigem see on üks erandjuht. Sellega on siiski suudetud valgustada neid mitmesuguseid tegureid, mis elus inimesi ühendavad üksteist mõistvaks koosoleks, või kaugemale viivad.

A. GAILITI SUURROMAAN VABADUSSÕJA AINESTIKUL:

ISADE MAA

Hind broš. kr. 5.75, köites kr. 6.50, iluköites kr. 7.25.

Arvustajad kirjutavad selle raamatu kohta:

„... Gailit on seekord eestlast jaatanud nii tugevasti kui seda meil vähesed on teinud, ilma reservatsioonideta. See eluküllasus, turvalisuse tunne, jõulikkuse lõbusus ning hingeline tervis, mis kogu raamatust vastu hoovab, kuulub selle suurte sisuliste vooruste- ja ühtlasi ka eesõiguste hulka.

Teos kui tervik ei jäta selle ühtluse muljet, kuid ta on siiski valdav. Kuid seal on katkeid ja kohti, mis au ei tee ainult Gailitile, vaid tervele eesti kirjandusele: sinna kuuluvad need kohad, kus ta eluküllasust kujutab väljaspool lahingut; kus ta oma tegelastega üksinda jääb, kus ta neid asju ajada laseb, mis sõduri programmi ei kuulu...

Gailit on ületanud kõik vabadussõja raamatud, mis siiani kirjutatud...

Fr. Toomus, „Uus Eesti“ nr. 8, 1936. a.

„... Kümned tuhanded on Vabadussõjast läbi käinud, on koju läinud ning oma vägitegudest ja tempudest jutustanud. Neid lugusid on suusõnal levitatud ja memuaarides kirja pandud, nad veerevad kui lumepallid üle maa ning painduvad ümberjutustaja kujutlusvõime kohaselt. Need anekdoodid on fantastilised oma tulemustes, kuid tabavad karakteristikaks. Ja me märkame rõõmuga, kui paras mees on Gailit neid anekdoote oma nobeda fantaasiaga niinetama ning groteskse huumoriga paisutama. Gailiti kunst paneb uhkelt elama lahingute dünaamika, ning sõdurite uljad seiklused ning vaprad meeleused sobivad toredasti ta kirjandusliku temperamendiga“.

H. Raudsepp, „Eesti Kirjandus“ nr. 1, 1936.

O.-Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“

Vastus Ermule

Tänades pean siinkohal märkima Teie kirja üheks huvitavamaks, mis seni on tulnud toimetusele. Selletõttu trükkiski „Tänapäev“ ta oma veergudel (number 4. s. a). Ja kuna pean Teie poolt nähtud küsimusi küllalt tähtsaks, vastan siinkohal asjakohaselt.

Nähtavasti oleme meie ühesugused, ühesuguste hädadega noored mehed, Teie, härra Ermu, ja mina, vastutav toimetaja. Ja seepärast mõistan ma neid põhjusi, mis Teid sundisid seda kirja mulle kirjutama. Need on meie kõige noorema sugupõlve kahtlused ja mured, kes on oma jõuga üles rabelnud metsatagustest. Linn oli meile unistuseks, kui käisime kooliteed külatänavas, see oli peaaegu ainult laadale- ja ekskursioonile sõit. Nüüd oleme ise siia laada sisse jõudnud ja õppinud asju hindama kaine meelega — ning unistused pöörduvad sinna metsa taha tagasi, kus meie oma juurtega veel kinni oleme.

Meil on sisemuses alles veel see külatänavatunne, kus oli päikest ja õhku ning lootusi. Olen kuulnud üteldavat meiesuguste kohta, et me olevat nagu seened, millel maa-muld veel pea peal; täitsamees olevat aga šwindler, parketilõvi, moodsa elu leksikoni päheõppinud kraadepoiss ja neid laaberdab siin ju väga palju ringi. Aga meie teame, et vaim ei armasta midagi rohkem kui mulda, päikest ja lootusi: linnas on need kultuuri kõrgsurves ammu elutundest välja surutud ja siin ei maksa enam muu midagi peale raha — see on ainus väärtuste mõõdupuu — peale maski ja ülikonna ning laveerimisoskuse. Vaim on muutunud vaimukuseks ja südamest on saanud vürtspood.

Meilt nõutakse ideid ja ideelist endakasvatust, aga sagedasti meil ei ole võimalusi igapäiseks äraelamiseks ning veel vähem enda ülestöötamiseks. Meil käiakse ringi euroopastumisplaanidega, aga ei mõtelda sellele, kas need plaanid meie jaoks reaalsed on. Mis läheb meieile korda Berliin või Pariis, kui meil endil kodu ei ole, või säärane Euroopa, mida meie ei vaja? On muidugi ka õige ja vajalik Euroopa, aga see on väga sarnane õigele Eestile ja saavutades ühe peaks oldama saavutanud ka teise. Kas ei ole Teie seda mõelnud?

Meie noor energia ei ole saanud suunda võtta. Üksainus spontaanne jõupingutus on olnud viimasel ajal eesti elus, see oli Landesvääri purustamine. Siis aga edasi ei suunatud meie ühiskonna laeva merele otsima teed üle tundmatu vee, vaid sõideti randa pidi käies sees iga sadama kõrtsides. Ning nüüd leiata Teiegi, et vaja on olukorda päästa, jättes maha vanad äraelamise kombid, mis ei lasknud meid seni sõita avarale merele, vaid hoidsid vaikselt neemetaguses vees. Kas Teie teate, mis on olnud meie avaliku elu suur kava tuleviku jaoks, mida eriti noored nagu prohveti kuulutust olid oodanud? Kas ainult see: Eesti rahvas hoidku kokku ja tõusku püsti?

Võib-olla meie kumbki ei tea täpselt ütelda, kuidas tuleks seda sassiläinud elutunnet uuesti elurõõmsaks välja elada. Aga meie teame, et satunud oli umbteele, et meie ühiskonna elutunde rong oli saanud valepöörangu ja oli sõitnud selle tagajärjel tupikusse. Ning siit väljapääsemiseks tuleb teha sõit tagasi, ilma sellela ei pääseta välja üheltki umbteelt, seda õpetab kõige lihtsam raudteelase algteadmine.

Mis puutub aga õpetusse, siis see üksi ei aita, kui muudame sõnad vastupidisteks. Sisu peab muutuma ja teod ise, ainult sellel teel võib muutuda olukord paremaks.

E. R.

„Tänapäev“ ilmub üks kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80, veerandaastas kr. —.90. Üksiknumber 35 s. Vastutav toimetaja E. ROONE. Väljaandja O.Ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“, Gustav-Adolfi 8, Tartu, tel. 2-66. Toimetuse ja kirjade aadress: „Tänapäev“, Tartu, Gustav-Adolfi 11, Postk. 76. Ilmus 28. mail 1936. — Toimetuse kõnetunnid kl. 11—12 ja 3—4, telef. 14-29.

Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikiri saadetakse tagasi siis, kui selleks on lisatud mark. Ilmub iga kuu esimestel päevadel.

„Noor-Eesti Kirjastuse“ trükk Tartus 1936. a.

PÄRNU PÄEVALEHT

ILMUB IGAL ÄRIPÄEVAL

**Toimetus ja talitus Pärnus,
Rüütli t. 39, tel. 19**

Sisukam, uudisterohkem ja värske informatsiooniga ajaleht. Suure leviku tõttu soodsam leht kuulutamiseks igale mõjuvat reklaami teha soovijale.

Kes ostab ehk tellib „PÄRNU PÄEVALEHE“ koos „Päevalehega“, saab

kaks ajalehte ühe lehe hinnaga.

„Tänapäeva“

1935. a. käike brošeeritult on veel talitusest saada hinnaga 4 kr. 3.— Ligi 400 suurekaustalist lehekülge huvitava sisu ja 500 mitmesuguse pildiga.

TOIMETUSELE SAADETUD:

Looming nr. 5, 1936.

Nädal Pildis nr. 5 ja 6, 1936.

Sõdur nr. 1—18, 1936.

Üliõpilasleht nr. 5, 1936.

Tuleviku Rajad nr. 10, 1936.

Muusikaleht nr. 1—4, 1936.

Suomalainen Suomi nr. 3, 1936.

Loodusvaatleja nr. 3, 1936.

Eesti Loodus nr. 3, 1936.

Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduse Bülletään nr. 1, 1936.

Klišeed A. Raba tsinkograafiast.

Blondiinid!

Isegi siis, kui juuks on juba tumedaks läinud, ei ole veel hilja „Veronika“ Blondol Shampoo'ga pesta.

Blondol annab Teie juukstele veel tagasi lapsepõlve heleda, blond juukse nõidusliku ilu, milline ongi suurima edu saladus. Blond juuks muudab nooremaks ja värskemaks välimuse ja kõik Teie sõbrad on vaimustatud Teie juukste heledast läikest ja kuldsest värvitoonist, Teie omate erilise külgetõmbejõu. Pesemine Blondol'iga on nauding, ta annab väga rikkaliku ja pehme vahu ja ei jäta juukstesse vastikut ja kleepuvat lubjaseepi, mis isegi kõõmetamist põhjustab, vaid tema meeldiv lõhn värskendab ja elustab.

Blondol'iga pestud juukstes seisavad ka lokid palju paremini. Kõik Blondol'i tarvitajad on temast vaimustuses. Proovige ka Teie!

Valmistaja:

Seebivabrik „Veronika“ Tartus.

A/S

„D. Mirvitz & pojad“

Tartus, Raekoja 6.

Soodsam ostukoht

majatarvetes.

Ü.-P. Pärnu Eesti

Laenu-Hoiu Ühisus

PÄRNU, RÜÜTLI 40

TELEF. 3-44

ASUT. 1904.

Vanim ja suuim pank Pärnus

TOIMETAB KÕIKI
PANGAOPERATSIOONE

Juhatus.

ÕPETAJATE
KOOPERATIIVÜHING

„LIIT“

PÄRNUS, RÜÜTLI 40

TELEFON 173

Raamatud. Õppeabinõud, Kirjutusmaterjal. Spordiriistad. Tapeedid. Muusikariistad. Reisutarbed.

Kõltekoda. Kontoriraamatute tööstus.

Ü. K. Eesti Rahvapank

Tallinn, S.-Karja tän. nr. 19
Telefon 425-55

Toimetab kõiki panga operatsioone

Ostab ja müüb välisraha ja igasuguseid kindlaprotsendilisi
väärtpabereid

Juhatus

Eesti Ühistegeline Kindlustus-Keskselts

Tallinn, S. Karja 19
Kõnetraat nr. 426-83

Vastastikuste kindlustusseltside
nõuande ja edasikindlustuse
keskkoht ning revisjoniliit

Hind 35 senti